

**НҮН ДАЛАЙ
БИЛТАРЖА,
РОССИИН РЕКОРД
ТАБИГДАА**

5 н.

**БУРЯДАЙ
ТҮРҮҮ ХҮНҮҮД
-2013**

11 н.

1921 оной
декабриин
21-нээ гарана

Буряад ҮНЭН

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

Бүгэдэ арадай сонин

2013 оной
сентябриин 12
Четверг

№ 36 (21935)
(850)

Гарагай 5
www.
burunen.ru

Буряад Үнэн

ИВАЛГЫН ДАСАНДА "ЭРЫН ГУРБАН НААДАН" ҮНГЭРӨӨ

14 н.

Буряадай Правительство: хүгжэлтын шэглэл

ХҮДӨӨ АЖАХЫДА ХЭРЭГТЭЙ ОНОЛ АРГАНУУДЫЕ «РОСАГРОЛИЗИНГ» ДУРАДХАНА

- Энэ намартаа мяханай сэн ехээр унаха гэжэ булта-даа мэдэнэт. Мүнөө гадаадын гүрэнүүднээ ерэнэн мяхан түбэй дэлгүүр дээгүүр сэнгүйгөөр, оройдоол, зуугаад-хоёр зуугаа-аар худалдагдажа эхилээ. Иимэ сагта яажа ажалын-гаа дүнгүүдые унагаангүй, дээшэнь үргэхэ гэшэбибди гэжэ ехэ ханаанда абтанабди. Мүнөө сагта хүдөө ажахые халбаруулхын гансал арга бии - энэ хадаа адууна малайнгаа тоо олошоруулжа, тушааха мя-ханай болон ондоо эдээ хоолой хэмжээ ехэ болгомоор. Тэрэнэй түлөө, үрэгжэлтэй хүдэлхын түлөө ехэ хайн, мүнөө сагай эрилтэнүүдтэ таарама техни-кэ хэрэгтэй. Мүнөөдэр тиимэ техникэ болон хэрэгтэй оньон хэрэгсэл гансал федеральна мүнгөөр эрхилэн "Росагролизинг" компаниин хүсөөр, эгээн үнэгүй сэнгээр абаха аргатай-ди, - гэжэ Буряад ороной Хүдөө ажахын министерствын хүдөө газарнуудай халбаралгын таһагай түрүүлэгшэ Жамсо Гунзынов хэлээ.

Уулзалгада суглараг-шад хүдөө ажахын олон шийдхэгдээгүй асуудалнуудые хэлсэжэ, ханамжануудаараа

"Росагролизинг" байгуулгын түлөөлэгшэд Буряад орон өрөжэ, хүдөө ажахы эрхилэгшэ байгуулгануудай түлөөлэгшэд болон мэргэжэлтэдтэй уулзажа, компаниин ажалтай танилсуулба. Энэ компани гүрэн соогуур жэл бүри автопробег гүйсэдхэжэ, ажалынгаа дүнгүүдтэй гүрэнэй бүхы олон хизаарнуудай ажахынуудые танилсуулдаг. Энэ жэл Сибирийн федеральна тойрогээр Шэтэ хотоһоо Омск хото хүрэтэр үнгэргэгдэхэ.

Росагролизингын түлөөлэгшэд Бэшүүрэй районой муниципальна байгуулгада Буряад ороной Хүдөө ажахын министрствын мэргэжэлтэдтэй, фермернүүдтэй, СПК-нуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй уулзажа, компаниингаа ажал, дурадхана онол аргууд тухайгаа хөөрөбэ.

«Росагролизинг» 2002 ондо бии болгодоһон, шу-хала зорилгонь гэхэдэ - Рос-сиин гүрэнэй хүдөө ажахы нэргээлгэндэ туһа үзүүлхэ. Компаниин 99% зөөри мүнгэн Россиин гүрэндэ хабаатай. Энэ компани элдэб хэрэгтэй техникэ болон үүлтэртэ адууна малаар хүдөө ажахые ли-зингын хүсөөр хангаха арга-тай. Хүдөө ажахы эрхилэгшэд мүнөө сагта ехэ хүндэ байдал-да оронхой гэжэ булганда мэдээжэ. Ажалай үрэ дүнгүүдые дээшэлүүлхэ, ажахын ажал хайжаруулжа гэхэдэ, мүнгэнэй талаар арга хүсэниинь ехэн-

хидээ багадаадаг. Хэрэгтэй техникэ, комбайн, трактор гэхэ мэтые худалдажа абаха аргагүй дээрэнээ ажахынууд банкнуудта хандажа, ехэ кредит мүнгэнэй үридэ ородог. Харин ОАО "Росагролизинг" энэ талаар ехэ хайн онол аргуудые дурадхана. Энэ компани-тай суг харилсаатай хүдэлбэл, банкнуудта мүнгэнэй үридэ орожо байгшаһаа дээрэ гэжэ ойлгохоор. Энэ компаниһаа хүдөө ажахыда хэрэгтэй тех-никэ жэлэй 2% түлбэри сэнтэй мүнгөөр абаха арга байна. Үүлтэртэ адууна малай хүрэг жэлэй 1,8% түлбэри сэнгээр абажа тэжээхээр. Түрүүшын 10-20% (аргаараа) авансова сэн түлөөд, удаадахи 5-10-аад жэлнүүд соо аргааханаар түлбэриинь түлэжэ байхаар.

- «Росагролизинг» компаниин ажал манай хүдөө ажал эрхилэгшэдтэ ехэ хэрэгтэй, - гэжэ Буряад ороной Хүдөө ажахын министерствын хүтэлбэрилэгшын орлогшо

Юлия Дагданова тэмдэглээ. - Мүнөө энэ байгуулгын түлөөлэгшэдэй наашаа ерээд, ажалайнгаа онол аргуудтай танилсуулхадань, ехэ баяртай байнабди. "Росагролизингын" туһаламжаар хэрэгтэй техникэ болон үүлтэртэ малаа хүдөө ажахынхиднай хайжаруулжа аргатай.

Россиин гүрэнэй WTO-до ороһоной хүүлээр мяханай болон хүдөө ажахынхидай үйлдбэрилдэг эдээ хоолой сэн ехээр доошоо унаба. Тиимэнээ хайшан гэжэ сэнгүйгөөр ажа-лайнгаа үрэ худалдажа, са-ашаа хүдөө ажахы халбарха гэшэб гэжэ ехэ зоболонто асуудал гарана.

хубаалдаба. "Росагролизингын" түлөөлэгшэд автопробегэй үедэ үгтэнэн захяанууд эгээ түрүүн харагдаха, түргөөр бэелүүлэгдэхэ аргатай байха гэжэ тэмдэглээ.

Баира БАЛЬБУРОВА.
Хүдөө ажахын министрствын хэблэлэй албанай фото.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИЙН ТҮСЭБ

2013 оной сентябриин 9-13

I. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД
09.09 13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАТ
Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон сан жасын талаар хороон
Буряад Республикын хуулинуудыг федеральна хуулинуудтай зохицуулха тухай
12.09 10.00 каб.231
Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай өөһэдэн хүтэлбэрийн, хуули ёноной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон
Буряад Республикын табадахи зарлалай Арадай Хуралай депутатуудай түрүүшын сессийн зүблөөндэ дансануудыг бэлдэхэ тухай
11.09 10.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикин болон эд хэрэглэлгын дэлгүүрэй талаар хороон
"Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ ярмагуудай ажал ябуулга эмхидхэлгэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
10.09 10.00 каб.119
Буряад Республикын зарим хуули ёноной актнуудта хубилалтануудыг оруулха тухай
11.09 10.00 каб.119
Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэнэ яһатануудай асуудалнуудай,

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

залуушуулай политикин, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгэдэлнүүдэй талаар хороон
"Российн Федерацида хуралсал тухай" федеральна хуулийн абтаһан ушарһаа Буряад Республикын зарим хуули ёноной актнуудта хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
10.09 14.00 каб.208

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикин талаар хороон
"Российн Федерацида хуралсал тухай" 2013 оной июлийн 2-ой 185-ФЗ дугаарай федеральна хуулийн абтаһан ушарһаа Буряад Республикын хуулинуудыг зохицуулха тухай
09.09 14.30 каб.218
1. "2014 ондо Буряад Республикада пенсионерэй ажамадаралгын эгээл бага хэмжээн тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
2. "Буряад Республикын зарим хуули

ёноной актнуудта хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
10.09 10.30, 11.00 каб.218
"Буряад Республикада хорото бодос хэрэглэлгые болон архида оролгыг хэрэглэхэ тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
12.09 14.00 каб.218

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикин, байгаалийн нөөсөнүүдэ ашаглалгын болон оршон тойронхийн хамгаалгын талаар хороон
1. "Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ оршодог олон квартиратай гэрнүүд соо хамтын зөөрийн капитална заһабари үнгэргэлгые эмхидхэхэ тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
2. "Буряад Республикын зарим хуули

ёноной актнуудта хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
10.09 14.00 каб.203
"Эрхэтэдэй үмсын хэрэглэлдэ модо бэлдэлгын дүрим болон хэмжээн тухай" Буряад Республикын Хуулийн 2-дохи статьяда хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
11.09 10.00 каб.203
"Захиргаанай хуули эбдэлгэнүүд тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
11.09 14.00 каб.203
"Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтыг гүрэнэй талаһаа хараалалга болон программа тухай" Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыг оруулха тухай" Буряад Республикын хуулийн түлэб тухай
12.09 10.00 каб.203

Положение о проведении конкурса

"БУРЯАДАЙ ТҮРҮҮ ХҮНҮҮД" – "ЛУЧШИЕ ЛЮДИ БУРЯТИИ"

I. ОБЩИЕ ПОЛОЖЕНИЯ

1. Организатор конкурса Издательский дом «Буряад үнэн».
2. Цели конкурса:
А) выявление и поощрение жителей, а также выходцев из Республики Бурятия, проживающих на территории других субъектов Российской Федерации и в иностранных государствах, внесших существенный вклад в развитие региона, общества, получивших широкое публичное признание, добившихся больших успехов в различных сферах деятельности человека, внесших неоспоримый вклад в повышение значимости нравственных и моральных ценностей в обществе;
Б) сохранение и развитие бурятского языка и литературы;
В) побуждение к творческой деятельности широкого круга читателей;
Г) пропаганда нравственных, патриотических и семейных ценностей.
3. Для целей настоящего Положения используются следующие понятия:
- Участник конкурса - человек, номинирующийся на победу в одной из номинаций конкурса, о котором написана творческая работа и подана в оргкомитет.
- Автор - лицо, непосредственно написавшее творческую работу об участнике конкурса.

II. ОРГАНИЗАЦИЯ И ПОРЯДОК ПРОВЕДЕНИЯ КОНКУРСА

1. Для проведения конкурса создается жюри, состоящее из редакторов и журналистов изданий Издательского дома «Буряад үнэн», и оргкомитет, состоящий из сотрудников Издательского дома «Буряад үнэн».
2. Конкурс проводится по пяти номинациям:
«Баатар мэргэн» - мужчина, добившийся заметных успехов в своем роде деятельности, внесший заметный вклад в развитие своей малой родины и общества в целом.
«Гуа сэсэн хатан» - женщина, добившаяся заметных успехов в своем роде деятельности, внесшая заметный вклад в развитие своей малой родины и общества в целом.
«Сагаан үбгэн» - мужчина старше 50 лет, имеющий большой авторитет в обществе, заслуживший всеобщее признание как общественный деятель, внесший большой вклад в улучшение благополучия родного народа, повышения значимости общечеловеческих ценностей.
«Аласай холбоон» - уроженцы Республики Бурятия, проживающие за пределами ее территории, внесшие заметный вклад в поднятие престижа Республики Бурятия на внутригосударственной и международной арене.
«Аламжа Мэргэн Арюун Гоохон хоёр» - мужчина и женщина,

находящиеся в браке и являющиеся образцами семейного благополучия, взаимной поддержки и воспитания детей.

3. Конкурс проводится в 2 тура:
I тур – с апреля по июнь
II тур – с июля по сентябрь.
По итогам каждого тура определяются победители в каждой номинации.
4. Победители награждаются дипломами и памятными призами.
5. Авторы лучших творческих работ также награждаются дипломами и призами. Их творческие работы публикуются в сборнике «Лучшие люди Бурятии».
6. Церемония награждения победителей конкурса будет проведена в декабре 2013 года.

III. ПОРЯДОК УЧАСТИЯ В КОНКУРСЕ

1. Выдвижение участников конкурса производится всеми желающими, владеющими бурятским языком.
2. Для участия в конкурсе необходимо направить в адрес оргкомитета:
А) заявку на участие, где указываются фамилия, имя, отчество участника конкурса и автора творческой работы, место работы, учебы участника и автора, контактная информация (номера телефонов, адрес электронной почты);
Б) творческую работу об участнике конкурса, рассказывающую непо-

средственно об участнике и о его достижении (-ях), благодаря которому (-ым) он может быть признан победителем конкурса;

В) фотографию участника конкурса размером не менее 6х9, либо в электронном варианте в формате JPEG.

IV. ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ РАБОТ

1. Тексты работ выполняются на бурятском или русском языках и направляются в электронном варианте в формате Документ Word (doc) в адрес редакции газеты «Буряад үнэн».
2. Требования к оформлению работы: объем не более двух машинописных листов, шрифт 14 пт.
3. Обязательно предоставление фотографии участника конкурса.

V. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОБЕДИТЕЛЕЙ И ПОДВЕДЕНИЕ ИТОГОВ КОНКУРСА

1. Подведение итогов конкурса и определение победителей производится жюри.
2. Критериями при определении победителей выступают:
А) значимость и уникальность достижений участника, публичное признание среди окружающих.
Б) творческий, оригинальный подход к выполнению работы об участнике конкурса, уровень мастерства владения языком.

НҮН ДАЛАЙ БИЛТАРЖА, РОССИИН РЕКОРД ТАБИГДАА

УЛААН-ҮДЭ ХОТОДО НҮНЭЙ ҺАЙНДЭР ҮНГЭРБЭ

Гурбадахи жэлээ үнгэргэгдэжэ байһан хүнэй һайндэр жэл бүри хүн зоние гайхуулдаг. Нёдондо Ород драмын театрай дэргэдэ талмай дээрэ амиды үнеэ, ямаадые һаажа, хотын үхибүүдые баясуулаа бэлэй. Харин мүнөө жэлэй һайндэртэ хэдэн һонин үйлэ хэмжээнүүд үнгэрбэ.

РОССИИН РЕКОРД ТАБИГДАА

Хүн зоний анхрал ехээр татаһан юмэн хадаа ногоон оройтой майхан доро 1000 литр хүнэй багтааһар томо кружка табигдаа. Тэрэниие "Молоко Бурятии" гэхэн эмхи хүөөр дүүргэбэ. Энэ үйлэ хадаа Росси дотор эгээл түрүүшынхиеэ тэмдэглэгдээд, Россиин эгээл томо хүнэй кружка гэхэн рекорд табигдаба гээшэ. Энэ рекорд гэршэлжэ баталхаяа Россиин рекорд-амжалтануудые тэмдэглэдэг номой ахамад редактор Станислав Коненко зорюута уригданан байна.

Россиин рекорд табилган үдэшин табан саһаа эхилээ. 50 литр хэмжээнэй 20 бидонуудые асараад, тонно хэмжүүртэй томо кружка руу хүн халитар дүүргэгдээ.

ООО "Молоко Бурятии" гэхэн эмхиин директорнүүдэй Советэй түрүүлэгшэ Юрий Тармаев энэ рекорд табилган хараха янзада бэлэншье һаа, тэрэндэ бэлдэлгэдэ ехэ саг халгагдаа гэжэ тэмдэглэбэ.

- Тонно һу дааха аргатай эд зүйл хэрэгтэй байгаа. Ехэ удаан саг соо бэдэрээбди, тиигээд пластигаар кружка бүтээхэ гэжэ шиидээбди. Түрүүн уһа хэжэ үзөөд, Россиин рекорд табига шадаха байһанаа шиидээбди. Энэ үйлын гол удха юуб гэхэдэ, манай Буряад орон дотор бэлшэжэ байһан үнеэнэй һү үхибүүд ууха ёһотой гэжэ мэдүүлнэбди, - гэжэ Юрий Тармаев мэдээсэбэ.

- Танай нюдэн доро Эгэл томо хүнэй кружка гэхэн Россиин рекорд табигдаба гээшэ! Бултыетнай амаршалнаб, - гэжэ Станислав Коненко хэлээд, "Молоко Бурятии" гэхэн эмхиин генеральна директортэ сертификат-үнэмшэлгэ барюулба.

Станислав Коненкэдэ тонно һу багтааһар кружка ехэ хайхашаагдаа. - һүрхэй, гайхамшаг кружка бэлдэгдээ. Би иимэ амһарта түрүүшынхиеэ харабаб. Энэ баһал өөрын онсо удхатай. Рекорд байгуулагдаба гээшэ. Харин саашадаа рекорд табилганда бэлдэлгые онсо

тэмдэглэдэг болохобди, - гэжэ Станислав Коненко мэдүүлээ.

Росси дотор элдэб эдеэндэ хабаатай рекорднууд табигдадаг. Эндэ һаяхан Россиин эгээл ута колбаса, эгээл томо пирожно, эгээл томо архигүй амтатай коктейльнууд гэхэн рекорднууд табигдадаг байна.

Рекорд баталһанай удаа, тэрэ томо кружкаһаа харагшадта һү аягалаа. Гансал түргэн сэбэр амһарта дууһаад, томо кружка хабхаглагдашаба.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН МИНИСТР ҮНЭЭ ҺААБА

Олониитын удаадахи гайхамшаг үзэсхэлэн хадаа, амиды үнеэн тугал хоёрой байрлаһан талмай. Тэндэ хүрээ соо гоё һайхан бүрхөөгдэһэн үнеэ Буряад Республикын хүдөө ажыхын министр Александр Манзанов һаажа, хүн зоние гайхуулаа.

- Би һүүлшынхиеэ 12-той байхадаа үнеэ һаагаа һэм... Мүнөө хоёрдохиео һаагаа, энэ хүндэ бэшэ, нэгэ дахин велосипед унажа һурабал, дахин мартадаггүй ха юм, - гэжэ министр мэдээсэбэ...

Министрэй мэдүүлһээр, энэ мүнөөдэрэй табигданан рекорд саашанхи ажаябуулгын эхин боложо үгэнэ.

- Ерээдүй сагтамнай хэдэн олон дабаан, рекорднууд хүлээжэ байна. Энэ хэмжээ ябулгамнай хотын ажаһуугша ба һү үйлэдбэрилэгшэдтэ тэмдэг эльгээгдэнэ гээшэ. Өөһэдынгөө нютаг дээрэ үйлэдбэрилэгдэһэн эдее хоол эдижэ, хэрэглэжэ байха хэрэгтэй. Буряад орон дотор үйлэдбэрийн зүйл дэлгэржэ байхадань, үйлэдбэрилэгшэд саашадаа зүйлнүүдые үргэдхэхэ, улам саашань хүгжөөхые оролдохо ха юм, - гэжэ Александр Манзанов онсолбо.

НҮНЭЙ ҮЙЛЭДБЭРИИН ЗҮЙЛНҮҮД НАЙМААЛАГДАА

Заншалта болоһон хүнэй һайндэртэ улаан-үдынхид хүдөөгэй һайн шанартай хүнэй эдеэнэй зүйлнүүдые худалдан абадаг болонхой. Энэшье удаа республикын 10-аад эмхинүүд

хүнэй үйлэдбэрийн зүйлнүүдые үргэнөөр дэлгэбэ. Буддын шажанай Заншалта Сангха буряад-монголшуудай заншалта хүнэй эдеэнэй зүйлнүүдые дэлгээ.

- Бидэ угсаатанайнгаа ёһо заншал һэргээхэ үүргэтэй хадаа хэр угһаа буряадуудай эдижэ байһан хүнэй зүйлнүүдые нэбтэрүүлхэ гол зорилготойбди. хүнэй эдеэн элүүр энхэ бэеын тамир байгуулдаг ха юм, - гэжэ Сандан лама хэлээд, хажуугаарнь гаража байһан хүн зондо амтатай хатаһан ааруул миинтээр таража байгаа һэн.

ЭРХИМ ЗӨӨХЭЙ - БЭШҮҮРЭЙ

хүнэй һайндэрэй үшөө нэгэ хэмжээн - зөөхэйн харалган эмхидхэгдэбэ. Урда жэлнүүдтэ хүнэй бүхы эдеэнэй зүйлнүүдые республикын дегустационно комисси ябажа хараад, эрхимүүдые элирүүлдэг байгаа. Россиин каналда эмхидхэгдэдэг "Контрольная закупка" гэхэн теле-дамжуулгын жэшээгээр, зөөхэй үйлэдбэрилэгшэдэй эмхинүүд нэрлэгдээгүй, дугарлагдаад, хүн зондо амталхыень дурадхагдаа. Республикын дегустационно комиссион гэшүүд бүхы дүн согсолоод, эгээл эрхим зөөхэй - Бэшүүрэй тоһоной завод үйлэдбэрилнэ гэжэ элирүүлбэ. Мүн харалганда хабаадагшад эгээл һайхан амһартатай, элүүр эдее үйлэдбэрилһэнэй түлөө, харалганда хабаадаһанай түлөө, шэнэ оньһо хэрэглэһэнэй, шэнэ зүйл байгуулһанай, шанарай түлөө, заншал хамгаалһанай түлөө гэхэн номинацинуудаар шагнагдаа.

Заншалта ёһоороо хүнэй үйлэдбэри шэрэдэг хүнэй автомашинуудай харалган эмхидхэгдээ. Томо гэгшын 5 метр үндэртэй үлээгдэһэн үнеэн холоһоо хүн зоние хүнэй һайндэртэ урижа, далажа байгаа бшуу. Мүн хүнэй һайндэрые соёлой ба дуу хатарай концерт-наадан шэмэглээ.

Цырегма САМПИЛОВА. Авторай фото-зурагууд.

Буряадай Правительство: хүгжэлтын шэглэл

АЛИШЬЕ ТАЛААР АМЖАЛТАТАЙ БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГ

Буряад Республикын Толгойлогшо Бэшүүрэй аймаг албанай хэрэгээр ошоһон юм.

БЭШҮҮРЭЙ АЙМАГАЙ

БАТА ДАБШАЛТА

Бэшүүрэй аймагай ажаһуудалай социальна ба экономика хүгжэлтэ гэршэлһэн хэдэн барилга, хэлыбэн шэнэлэгэнүүдые эмхидхэжэ байһан тухай манай газетын дугаарнуудта оло дахин бэшэгдээ һэн. Тэдэ шэнэ объектүүдые аймагай захиргаан олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдэй түлөөлэгшэдтэ дахин харуулжа, хөөрөжэ үгэбэ.

2007 онһоо 2012 он хүрэтэр Бэшүүр хууринда 100 хүүгэдые багтааха хүүгэдэй сээрлиг баригдаа, 7 сээрлигүүд хэлыбэн шэнэлэгдэһэн байна. Функциональна диагностика ба элдэб шэглэлэй эмшэдэй зүбшэлгэ эмшэлгын общеврачебнэ түб баригдаа. Стадион ба тамирай талмайнууд, нургуули, ДЮСШ, хүдөөгэй клуб гээд хэлыбэн шэнэлэгдээ. Бэшүүр ньютагта котельнэ баригдаа, хууринууд зайн галаар ба үһанай соргоор хангагдаа. Хэйлго голгой хүүргэ ба автомашины харгы заһабарилгадаа, мүн хүдөөгэй харгынүүд шэнэлэгдээ, Окино Ключи гэһэн тосхондо водохранилище хэлыбэн шэнэлэгдээ.

Вячеслав Наговицынай тэмдэглэнээр, Бэшүүрэй аймаг өөдөө хүгжэн дабшана. Социальна ба экономика талаар тон адли, нэгэ жэгдэ хүгжэжэ байһан аймаг гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Хүдөө ажахын хүгжэлтэтэй аймаг, мүн

байгаалин ашагта малтамалай нөөс үйлэдбэрилгэ, ойн ажахы хүгжөөнэ.

- Манай эндэ эзэдтэй болгохор газар дэбисхэр элбэг бии. Элдэб проектүүдые ябуулхада хэрэгтэй газарнуудые дам тараадаг жаса руу эльгээмээр. Мүнөө энэ аймагта үшөө хоёр томо фермэ байгуулха түсэбтэйбди. Нэгэндэнь 600 толгой бодо мал, нүгөөдэндэнь ямаа үсхэбэрилдэг фермэ болохо. Эдэ проектүүд ашаглагдан бэлдэгдээд, Россиин Хүдөө ажахын министерство руу эльгээгдээд байна, - гэжэ Буряад Республикын Толгойлогшо мэдээсэбэ.

Тэдэ проектүүд һаяын сагта зүбшэгдөөд, Бэшүүрэй аймагта бэлүүлэгдэжэ эхилхэ юм.

БЭШҮҮРЭЙ ТОНОНОЙ ЗАВОДТО ШЭНЭ ТҮХЕЭРЭЛГЭ ХЭРЭГТЭЙ

Бэшүүрэй тононой завод мүнөөдэрэй байдаларажахынгаа үйлэдбэри техникын талаар хүгжөөжэ байна. 2013 оной хугасаада эдэ хэрэгүүдтэ 32 миллион түхэриг гаргашалагдаа. Заводой байранууд заһабарилгадаа, шала шэнэлэгдээ, ажалшадай бээ угааха, хубсаһаяа хэлгэхэ байранууд заһабарилгадаа. Мүнөө эдээлдэг шэнэ столово түхээрэгдэжэ байна.

Мүнөө үеын шэнэ техникын онһон түхээрэлгэнүүдые: хүнэй зүйлнүүдые хахад литрэй тетрапак амһарта руу юулдэг хэрэгсэл ба зөөхэй, аару-

ул амһарта руу мүнһэлдэг хэрэгсэл гээд хоёр хэрэгсэлнүүдые худалдан абан байха юм. Энэнь хадаа худалдан абагшад эдээнэй зүйл ямар шанартай байһаниинь эли харагдамаар амһарта руу хэгдэнэ бшуу.

Тононой завод нёдондоной тоосоогоор 60 миллионой олзо оршотойгоор үйлэдбэри гаргаһан байна. Байгша оной зургаан һарын хугасаада 26 миллион хахад түхэригэй олзо оруулаа. Тононой завод хүнэй элдэб эдээнэй зүйлнүүдые буйлуулдаг юм.

Завод хадаа 2012 оной туршада 1422 тонно хү 18 миллион түхэригэй хэмжээндэ худалдан абаа, тэрэнэй тоодо ажаһуугшадһаа - 742 тонно 9 миллион түхэригөөр худалдан абан байна.

Шэнэ онһон түхээрэлгэтэй Эрхүү можын ба Улаан-Үдын "Молоко Бурятии" гэһэн хүнэй үйлэдбэрийн асары томо ажахынүүдтэй жэшэбэл, Бэшүүрэй тононой завод өөһэдэнь шийдхэгдэхэ бэрхшээлтэй гээшэ. Энэ завод аяар 1945 ондо баригдаһан хуушан байшан соо байрланхай, хэрэгсэлнүүдын ехэ хуушаранхай.

- Шадал хүсэлөө дутуу хэрэглэнэбди. Оройдоол 65 процентээр ашаглагдана. Гол шалтаг - һүн дуталдана бшуу. Зунай сагта 7-8 тонно, үбэлдөө 1-1,5 тонно хү худалдан абанабди. Тийхэдээ үдэр бүри гурбан тонно хү үйлэдбэрилнэ гээшэбди. Үбэлэй сагта хүнэй порошок бага сага хэрэглэхэ баатай болонобди. Тийгэжэл ажамидарна гээшэбди, - гэжэ Бэшүүрэй тононой заводой директорэй орлогшо Татьяна Куприянова хөөрөбэ.

Республикын Толгойлогшо энэ

хэсүүхэн байдалда ороод байһан заводые дэмжэхэ хүнэй фермэнүүдые байгуулха тухай мэдүүлээ.

- Хуушан түхээрэлгэнүүдтэй завод ха юм даа, багахан эдээнэй зүйл үйлэдбэрилдэг, тиймэһээ асары ехэ мүнгэнэй тэдхэмжэ шэнгүүлхээр бэшэ. Заводой байгаа сагта ажалай үрэ дүн хүгжөөжэ анхарал хэрэгтэй. Энэ завод сүүдхын хугасаада нэгэ мянган тонно хү буйлуулха аргатай. Саашадаа эндэ шэнэлэлтэ хэгдэхэ ёһотой. Юуб гэхэдэ, эндэ эгээл шухала юумэн - ажал хэжэ шадаха мэргэжэлтэд ажаллана ха юм. Улаан-Үдэ хотодо ехэнхи зүйл эльгээгдэнэ. Зүгөөр һайн шанартай хүнэй эдэе буйлуулдаг гэжэ хотынхид мэдэдэг һэн тула түргэн бушуу худалдан абтагдаад, дэлгүүр дээрэ олдодоггүй ха юм. һайн шанартай, ямаршые бодос холисогүй, экологиин талаар ариг сэбэр эдэе үйлэдбэрилнэ ха юм, - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.

Мүн тэрэнэй хэлэнээр, Бэшүүрэй аймагай таряаланууд дээгүүр бог үбһэн механическа техникын хүсөөр, ямаршые хорото бодосуудые хэрэглэнгүй сэбэрлэгдэнэ. Энэнь хадаа газарай үндэнэ экологиин талаар сэбэр байлган, хандарганагүй бшуу.

- Бидэ дэлгүүрэй зүрилдөөндэ өөрынгөө хуури олохо аргатайбди. Ашаглан хэрэглэхэ элбэг талмай дэбисхэртэйбди. һайн ажаллалал, хүнэй зүйлөөр хүршэ Эрхүү, Шэтэ хотонуудые хангаха аргатайбди, - гэжэ онсолбо.

Цырегма САМПИЛОВА.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Буряадай Правительство: хүгжэлтын шэглэл

МУХАР-ШЭБЭРЭЙ АЙМАГ ҮНДЭР СЭГНЭЛТЭДЭ ХҮРТӨӨ

Буряад Республикын Толгойлогшо Вячеслав Наговицын албанй хэрэгээр Мухар-Шэбэрэй аймаг социально-экономическа хүгжэлтэдэ хайн сэгнэлтэ үгэһэн байна. Онсолбол, аймаг түргэн өөдөө хүгжэнэ гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

- Шэнэ эмхинүүд нээгдэнэ. Жэшээн, Никольск тосхондо нүүрхэнэй шэнэ уурхай ашаглалгада бэлдэгдэжэ байна. Сагаан Нуурта огородой эдээ ургуулдаг теплицын түхээрлэгнүүд баригдаад, мүнөө намар түрүүшын ургаса суглуулагдаха. Энэ эмхиин үйлдбэриин зүйл республикын дэлгүүрэй тэн хахадыень хангаха аргатай, - гэжэ Вячеслав Наговицын мэдээсэбэ.

он тэдхэмжээрэ Улаан-Үдэдэ гэр байра худалдан абана гэжэ онсолбо.

- Эдэ зон 5 жэл хүдөө нютагта хүдэлөөд лэ, хотодо худалдан абанан гэр руугаа зөөшэхэ ха юм гэжэ ехэтэ нэжэглэнэб. Хотын эмнэлгын эмхинүүдтэ врачнууд баһал дуталдана ха юм. Мүнөө залуушуул тудад байһан арга боломжые хэрэглэн, хүдөө ерээд, хото руу гэр байра абана ха юм. Городто миллион үгэдэг хаань, тэдэнэр хүдөө ерэхгүй байгаа ха, - гэжэ Толгойлогшо нэжэглэбэ.

Саашадаа энэ программа бэлүүлэгдэхэдэ, нэмэлтэ хубилалтанууд хэгдэхэ. Гэр байра ажалда ороһон газартань абхуулдаг болохо. Республикын бюджетдээ энэ хэрэгтэ мүнгэн номологдодог

Сагаан-Нуурта тамардаг бассейн баригдаа, Түгнэ нууринда тамирай, соёлой - эрдэм нууралсалай бүридэмэл түб баригдаа. Энэнь хадаа бюджетэй гарза бага болгоо бшуу.

Мухар-Шэбэрэй аймаг хүдөө ажахыгаараа республика соогоо түрүүшүүлэй тоодо оронхой. Эндэ "Искра" гэнэн асари томо ажахын хажуугаар гурбан томо хүсэтэй: 500, 750 ба 1000 толгой мал үсхэбэрлэхэ фермэнүүдые байгуулжа түсэбтэй. Мүн 400 толгой хүнэй үүлтэртэ мал тэжээгдэхэ юм. Эндэхэ байгааи ажаһуугша арад зонойнгоо хэжэ байһан ажал тодорлуулаа бшуу, - гэжэ Вячеслав Наговицын хөөрэнэн байна.

"ЗЕМСКИЙ ДОКТОР" ГЭНЭН ПРОГРАММА ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛЭГДЭХЭ

Мухар-Шэбэр нууринда республикын Толгойлогшо аймагай больницын ажалшадтай уулзаһан байна.

2011 онһоо 2013 он хүрэтэр Мухар-Шэбэрэй аймаг руу 37 залуу врачнууд ерэнэн байха юм. Тэдэнэрэй 32-ын "Земский доктор" гэнэн программын шугамаар ерээ. Тус программын аймаг дотор бэлүүлгээр 18 врачнууд нэгэ миллион түхэригэй тэдхэмжэ абаад байна.

- Энэ программа манай республика дотор ехэ түргэн нэбтэрүүлэгдээ. Залуушуул хүдөө нютаг руу ерэнэниинь хайшаалтай. Бидэниие томо харгынүүдта травмпунктнууды

байгуулгагы гэжэ хэды дахин захираа гээшэб. Зүгөөр энэ ханамжыень дэмжэнгүй, хүдөө аймагуудай түбүүдтэ хайн шанартай эмнэлгын түбүүдые бариха тухай ханамжа оло дахин Россиин Элүүрые хамгаалгын министерство руу оруулжа, арай гэжэ зүбшэл абаа гээшэбди. Теэд үнэн байдал бидэнэй зүбшиидхэбэри абаһыемнай гэршэлээ. Эндэхэ шэнэ онһон түхээрлэгнүүдэй ашаар хэды олон зон эмшэлгэ абана гээшэб,- гэжэ Вячеслав Наговицын онслоо.

Буряад Республика дотор эмнэлгын ажалшадые - санитаркнүүдые дэмжэхэ тухай программа бэлдэгдэжэ байна. Элүүрые хамгаалгын халбари республикын мэдэлэй болгогдоо.

Элүүрые хамгаалгын шухала асуудал хадаа кадрова мэргэжэлтэдээр хангалгын асуудал болоно.

- Би мүнөө олондо мэдээсэл тараадаг эмхинүүдэй хүсөөр арад зондо "Земский доктор" гэнэн программа дүүрээгүй гэжэ мэдүүлхэ байнаб. Хэрбээ федеральна хэмжээндэ тус программа дүүрбэшье, манай республика дотор үргэлжэлүүлэгдэхэ. 10 мянган ажаһуугшадта 44 врачнууд байха ёһотой, харин манай эндэ 32 врач бии юм. Үшөө олон эмшэд дуталдана. Тиимэһээ энэ программа саашань бэлүүлхэбди,- гэжэ Вячеслав Наговицын мэдүүлбэ.

Уламжалан, тус программын дутуу дунданууд тухай хэлэхэдэ, эмшэд нэгэ милли-

болоходонь, служебнэ гэрнүүд ба хамтын байранууд баригдаха.

- Миин нэгэ миллион түхэриг бэлэглэхэ бэшэ, гэр баряад үгтэхэ ёһотой. Тиигэжэ андалдан, гэр байратай болохо. Энэнь хадаа хүдөөгэй эмнэлгын газарнуудай батажанги байдал хангаха бшуу, - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.

Мүн Толгойлогшо хүдөө ажаһуугшадые эмнэлгын талаар хангалга хүгжөөлгын шэнэ ханамжануудые мэдүүлбэ. Наядаа Республиканска больницын филиалууд аймагай больницануудта нээгдэхэ болоно. Республиканска больницын хэмжээнэй мүнөө үеын шэнэ онһон түхээрлэгнүүдээр аймагай больницанууд хангагдаха. Тиигэжэ хүдөөгэй арад зон холо хото ошонгүй, нютаг дээрээ хайн шанартай эмнэлгын арга туһаламжа абаха аргатай болоно ха юм. Жэшэнь, Мухар-Шэбэрэй аймагай больница травматологиин таһагай филиал, хүршэ аймагай больница терапевтическэ таһагай филиал болохо.

- Энэ хадаа арад зоной ажаһуудал хайжаруулна. Ажаһууһан газартань хайн шанартай ажабайдал зохёогдохо ёһотой, - гэжэ Вячеслав Наговицын тэмдэглээ.

Цырегма САМПИЛОВА.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд

Шэнэ номтой танилсалга

МОНГОЛ АРАДАЙ ПОЭТИКЫН ОНОЛ АРГАНУУДТА ТҮШЭГЛЭН...

(Үндэһэн номой санда болоһон Амарсана УЛЗЫТУЕВАЙ
"АНАФОРЫ" гэнэн номой презентациһаа тэмдэглэлнүүд)

нуудын түрүүн Москвагай "Арион", "Новый мир", "Номо legends" журналнуудта, һүүлдэнь "Сибирские огни" (Новосибирск), "Байкал" (Улаан-Үдэ, "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшан) журналнуудта хэблэгдэбэ, харин мүнөө амьараа ном боложо гараба гэшэ.

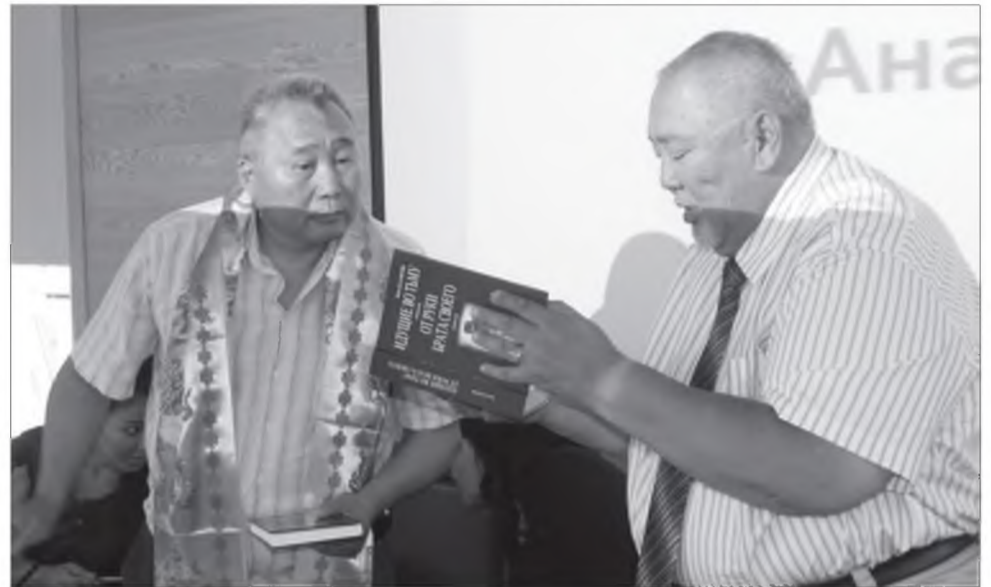
Олон шүлэгүүдэ утаар татан уншаһан Москвагай поэт бүри уридшалан анафоронууды бэшэһэн сүута поэдүүд Намжил Нимбуевай, Баир Дугаровай зохёохы ажал тухай хөөрөө. Алдар суута поэт байһан, үргэн Буряадтаяа бүхы орон дэлхэйн уншагшадые "алтарһан, туяарһан шэнэ шэглэлтэй поэзитэеэ" танилсууһан Дондок Улзытуевай нэрые дээрэ үргэжэ, зохёохы ажалыень үргэлжэлүүлжэ ябаһан хүбүүень шэнэ номоорнь республикын Уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ, арадай поэт Матвей Чойбонов халуунаар амаршалжа, хадаг мүнгэтэйгөөр, номууд бэлэгүүдтэйгээр барюулан байна. Үндэһэн номой сангай зүгһөө ахамад библиотекар, энэ үдэһын гол модератор Рыгзема Батомункуева Буряад орон тухай гоё альбом-ном поэт-юбилярта амаршалгатайгаар бэлэглэһэн, эндэ сугларагшадые сентябриин 26-да, 27-до болохо Номой салондо уриһан байна.

Авангардис шэглэлнүүдтэй, шэнэ ульһатай номойн шүлэгүүдтэ хэлэ бэшэгэй эрдэмэй докторнууд Светлана Имехелова, Людмила Дампилова гэгшэд үндэр сэгнэлтэ үгэбэ. Зохёохы ажалынь бэдэрэлгэнүүд, хани харилсаата ажал тухай хөөрэһэн "Бурятия" ГТРК-гай литературно-хүгжэмтэ дамжуулганууды хүтэлэгшэ Эржена Гомбоева, республикын Композиторнуудай холбооной түрүүлэгшэ Лариса Санжиева, поэт Аркадий Извеков, мэдээжэ поэт Георгий Дашабыловай наһанай хани нүхэр, Амарсанын эжын дүү Зинаида Лубсановна гэгшэд бэлигтэй поэдые амаршалһан байна.

Энэ үдэһын түгэсхэлдэ залуу үетэн олон асуудалнууды Амарсана Улзытуевта табиба, хариин ороноудаар ябаһан, Россиин болон олон ороной уран зохёолшод, поэдүүдтэй уулзаһан тухайн харуулагдаһан фотослайднууд энэ үдэһыень шэмэглэбэ.

Анафорануудайнгаа ном саашань үргэдхэхэ, түрэл буряад хэлээ Ага ошоожо, жэлэй туршада шудалха гэнэн хүсэл зорилгоннуудтай, буряад сэдхэлтэй, буянтай, холын харгытай Амарсана Улзытуевые алтан ойгорнь уншагшадайнгаа зүгһөө халуунаар амаршалаад, үшөө ехэ зохёохы амжалта хүсэн, золтой, жаргалтай ажаһуужа, үргэн Буряад оронойгоо түүхэ, соёлтой бүхы дэлхэйн арадууды танилсуулжа байхыень үресе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Дмитрий АЛТАЕВАЙ фото-зурагууд

Поэдэй нангин уялга, энэ дэлхэй дээрэ бэелүүлхэ гүн удхатай үүргэ тухай "Поэт" гэнэн, Буряадтаа айлшалһан Амарсана Улзытуевай (Москва) шүлэг энэ үдэһын эхиндэ модератор - тус библиотекеын шэнэ проектнүүдээр хүдэлдэг, бэлигтэй залуу поэт Евгения Фархудинова уншажа, хаяхана "ОГИ" гэнэн Россиин ниислэл хотын номой хэблэлээр барлагдаһан "Анафоры" гэнэн шэнэ номойн презентацие хүтэлбэрилбэ. М.Горькийн нэрэмжэтэ Литературна институт дүүргэһэн, "Утро навсегда", "Сверхновый" гэнэн суглуулбаринууды гаргаһан, Улаан-Үдын 1-дэхи лицей-интернат дүүргэһэн, тэндэ түрүүшынгээ шүлэгүүды зохёһон ("Хадхуртайхан ёлко" гэнэн түрүүшын шүлэг бэшэ) Амарсанын шэнэ суглуулбарие дэмжэхэ, олон асуудалнууды поэдһээ һурахаа һонюуша сэдхэлтэй залуушуул, түрэл болоһон тус лицей-интернадайн тоогүй олон һурагшад эндэ ерээ гэжэ тэмдэглэхээр.

Монгол арадай (халха, хальмаг, буряад...) поэзиин үндэһэндэ түшэглэһэн онол аргууд ("толгой холбохо" гэдэг) хэрэглэгдэдэг, тиин анафора болон түрүүшын эхин мүнүүдын нэгэ үзэгүүдээр эхилэнхэй байдаг, тиигэжэ хоёр ондоо системэнүүды (ород, монгол арадай...) хэрэглэһэн онсо аргууды шүлэгүүд соогоо оруулдаг, ород хэлэн дээрэ шүлэгүүдэ бэшэдэг, хаяхан алтан ойгоо тэмдэглэһэн Амарсана Улзытуев тухай литература шэнжэлэгшэд, поэдүүд Бахыт Кенжеев, Михаил Айзенберг, бусад тэмдэглэһэн байдаг. Эдэ анафора-

ХҮДӨӨГЭЙ ХҮШЭР БАЙДАЛ

2020 он болотор бэелүүлэгдэхэ социальнo-экономическа хүгжэлтын программаар хараалагдаһан хэмжээнүүд Буряад ороной ажаһуугшадай ажабайдал һайжаруулгада нүлөөлхэ. Буряад Республикын тогтоһоор 90 жэлэй туршада эндэмнай яһала һайн эб нэгэн олон тоото үндэһэ яһатан ажаһууна.

Һүүлэй үедэ республика соомнай бүгэдын үмсэлэлгэ эхилжэ, хүдөө нютагуудаар колхоз, совхозууд хандаржа, ехэнхи хүдөөгэйхидэй ажабайдал тиимэшье һайн гэхээр бэшэ. Үмсэлэлгын

үедэ шадаһан зон шадаа, үгы зон үгы. Мүнөө үедэ хүдөөгэй залуушуул ажалгүй болонхой, олоороо ажал бэдэржэ город зөөжэ ябана гэшэ ааб даа. Үбгэд, хүгшэдэй пенси хараад, үмсэдөө малтайшуул малаа тэжээгээд лэ байдаг. Жэлэй хоёр нэгэ город мяха асаржа наймаашадта килограммынь 160-170 түхэригөөр тушаагаад бусана ха юм. Энэ ехэ үнэгүй, юундэб гэхэдэ, дэлгүүрэй мяхан 230-240 түхэриг болоно. Ажалгүй залуушуул фермернүүдтэ хамһалдаад, хоолойгоо тэжээдэг, городто һурадаг окутад, бэшэшье хэрэгээрэ ябаһан зон город ерэхэдэ харгын машинада гү, али автобусуудта һуудаг. Городһоо хэр холо оршодог бэ байдаг

һуурин тосхониинь, тэрэһнээ харгын түлбэрийн сэн дулдыдана. Тоһо түлишын сэн нэмээһэн тула харгын түлбэри ехэ үнэтэй. Жэшэнь, 400-500 модоной газарта байдаг һаа, ошохо, ерэхэдэ, 1000-аад түхэриг хүрэхэнэ. Хүдөөгэй олонхи залуушуул ажалгүй һэн тула ехэ сүлөөтэй байна, архи ууна, элдэб спирт мэтын унда хэрэглэнэ. Энэ дурсагдагша дутуу дунданууды усадхын тула засаг зургаанай ноёд һайд анхарха ёһотой, эрид шууд хэмжээ абаха бээ гэжэ найдаха дуран хүрэнэ. Уншагшад, энэ талаар өөрынгөө һанамжа дурадхалнуудаа бэшыт гэжэ уряалнаб.

Эрдэни ДАРИБАЗАРОВ.

ШЭНЭ БОКСЫН ЗАЛ – ТАМИРШАДТА БЭЛЭГ

Үнгэрхэн долоон хоногой эсэстэ Түнхэнэй аймагай Хэрэн хууринда боксын шэнэ зал нээгдээн байна. Тус аймагай боксернууд республика дотороо ходо түрүүшүүлэй тоодо оролсодог гэжэ хэлээ наа, алдуу болохогүй. Тиймэһээ шэнэ байшан нээлгэ хадаа аймагай захиргаанһаа тон ехэ бэлэг боложо үгэнэ.

Түнхэнэй хүүгэдэй спортын хургуулийн директор Валентин Ошоровой хэлэхээр, шэнэ боксын зал бариха арга олдоогүй, харин хуушан пионернүүдэй байшан хэлыбэн шэнэлэгдэжэ, үүдэээ сэлибэ гээшэ.

- Үшөө 2009 ондо энэ ажал хэхэ аргатай байгаа. Ганса 2013 ондо заһабарилгадаба гээшэ. Энээндэ тон ехээр баярланабди. Юуб гэхэдэ, манай ДЮСШ-гай спортын залай нэгэ буланда үхибүүд хорилго хэдэг байгаа. Хоёр-гурбан халаан боложо хорилго хэхэдэ, тренернүүдтэһье хүндэ гэжэ бултанда ойлгосотой, - гээд Валентин Ошоров хөөрэнэ.

Шэнэ зал соо спортын мастер Павел Сындеев ба өөрөө Валентин Ошоров гэгшэд ерээдүй тамиршадые бэлдэхэ. Эндэ хорилго хэхэдэ татай болгогдонхой, хуушан байшан шэнээр амилаа гэхэдэ, алдуу болохогүй. Эндэхи оёор, үнээ, дулаасуулгын соргонууд шэнэлэгдээ. Мүн тийхэдэ тамиршадтай хубсаһаа хэлгэхэ таһалганууд, хорилгын удаа бээе угааха душ эндэ хэгдээ.

Гармасу БАТЛАЕВАГАЙ фото-зураг

Нээлгын баяр ёһололдо олон айлшад суглараа. Энэ хэмжээндэ зориулжа, Улаан-Үдэһөө Физическэ культурын болон спортын талаар республиканска хорооной таһагые даагша Баир Дашибальжиров, Олимпийн халаанай республиканска хүүгэдэй спортын хургуулийн директор Цырен Цындынжапов болон бусад хоригшод ерээ. Гэхэтэй хамта аймагай бүхы

хүтэлбэрилэгшэд эндэ суглараа.

- Манай аймаг соо бокс хүгжөөлгэдэ аргагүй ехээр нүлөөлхэ түрүүшын тусхай мэргэжэлтэ зал нээгдэбэ. Эндэ манай эдиршүүл ехэнхи сагаа үнгэргэжэ, спортын оройдо хүрэхэ бээ, - гээд аймагай толгойлогшо Андрей Самаринов амаршалхадаа хэлэхэн байна.

Һүүлэй үедэ Түнхэнэй бок-

сернууд аргагүй ехэ амжалтануудые туйлажа байнхай. Россиин суглуулагдамал командын бүридэлдэ Батор Сагалуев, Бимба Ханхаев, Ринат Асадулин болон бусад оруулагданхай. Тэдэнэй амжалтын хураг дээрэ шэнэ зал нээлгэ хадаа ехэ хэрэг гээшэ. Юуб гэхэдэ, олон үхибүүд аха боксернуудаа һажаан, бээе хорижо байха бшуу.

Шэнэ боксын зал ха-

даа Түнхэнэй аймагай байгуулагдаһаар 90 жэлэй ойдо зориулагданан 900 бэлэгүүдэй нэгэниинь боложо үгэбэ гээд хэлэхэ шухала.

Аймагай түбтэ һаяын һарануудта үшөө нэгэ спортын байшан нээгдэхээр хараалагдана. Анха түрүүшынхией Хэрэнэй ажаһуугшадта мүнөө үеын эрилтэдэ харюусама фитнес-центр нээгдэхэ юм.

САМБО БАРИЛДААШАД ЭРХҮҮДЭ ШАЛГАРБА

Самбо барилдаагаар Буряад Республикымнай тамиршад һүүлэй жэлнүүдтэ аргагүй ехэ амжалтануудые туйлана гээшэ. һаяын үдэрнүүдтэ Эрхүү хотодо үнгэрхэн уласхоорондын мурьсөөндэ барилдаашадай зургаан медаль абаад ерэхэдэнь, хэншье гайхаагүй.

Бэрхэ хоригшо Түмэн Санжиевай ударидалга доро манай самбистнууд Эрхүүдэ нэгэ алтан медаль абаа. Хяагтын аймагһаа уг гарбалтай Зорикто Очиров (зураг дээрэ) 57 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ түрүүлжэ гараа.

- Эрхүү хотодо би гурба дахин хибэс дээрэ гарааб. һүүлшын финална үулзалгада ехэ хүндэ байгаа. 2:6 гэхэн тоотойгоор илагдажа байгаад, шүүжэ шадааб. Юуб гэхэдэ, үулзалгын дүүрэтэр нэгэ хэды секундын үлөөд байхада, намтай барилдаһан тамиршан хүлөө гэмтээгээ. Мини ханаад үзэхэдэ, бурхан хаража, намда түрүү һуури бэлэглээ, - гээд Зорикто хөөрэнэ.

Зорикто Очиров баһаһаа хойшо барилдаагаар бээе хоридог байгаа. Харин хэдэн жэлэй саада тээ самбогоор һонирхоо. Россиин Азиин хубийн чемпионатта хоёрдохи һуури абаа, мүн үнгэрхэн зун Улаан-Үдэдэ үнгэрхэн уласхоорондын мурьсөөндэ гурбадахи һуурида гараа. Мэдээжэ Буряадай хоригшо Бальжир Цыдыповэй ударидалга доро тэрэ мүнөө хорилго хэнэ.

Эрхүү хотодо болоһон мурьсөөндэ хоёрдохи һууринуудые Маргарита Васильева болон Бато Дамдинов хоёр эзэлээ. Виктор Дулмаев, Руслан Пир-

мамедов ба Алексей Кобылкин гэгшэд гурбадахи һууринуудта гараа.

Ерэхэ амаралтын үдэр Мухар-Шэбэрэй аймагай Түгнэ хууринда самбо барилдаагаар дэлхэйн абарга бүхэ болоһон Дамба Раднаевай шанда хүртэхын түлөө республиканска мурьсөөн болохонь. Харин сентябриин 20-22-ой үдэрнүүдтэ Буряадайманай самбистнууд Россиин Кубогта хүртэхын түлөө мурьсөөндэ хабаадахань.

Авторай фото-зураг.

ШАНГА ТУЛАЛДААН УЛААН-ҮДЭДЭ

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото

Манай "Хара Морин" команда анха түрүүшынхией 2013-2014 онуудай халаанда бүхэроссиин эхэнэрнүүдэй эгээл шанга командануудай тоодо оролсобо. Россиин чемпионатта бэлэдхэлэй хаһа түгэсэхэ тээшээ дүтэлжэ байна. Тиймэһээ эдэ үдэрнүүдтэ Улаан-Үдэдэ боложо байһан Сибирь болон Алас Дурна зүгэй Кубогта хүртэхын түлөө мурьсөөн чемпионатта бэлэдхэлэй нааданууд гэжэ эндэ хабаадажа байһан бүхы 8 команда тоолоно.

Улаан-Үдэдэ Новый Уренгой, Тюмень, Омск, Красноярск, Эрхүү, Владивосток, Южно-Сахалинск хо-

тонуудай команданууд ерээд наадажа байна. Нэн түрүүн тэдэ хоёр бүлэгөөр хубалтай байгаа. Үсгэлдэр болон мүнөөдэр гол наадануудай үдэрнүүд боложо үгэбэ. "Омичка" (Омск), "Факел" (Новый Уренгой), "Сахалин" (Южно-Сахалинск) болон манай "Хара Морин" мурьсөөнэй гол шанда хүртэхын тула хабаадажа гэжэ бүлэг соохи наадануудай удаа мэдэгдэбэ.

Буряадайнгаа шэнэ "Хара Морин" командатай болон дээрэ хэлэгдэһэн мурьсөөнэй дүнгүүдтэй удаадахи дугаартаа танилсуулхабди.

Энэ хуудаһа Бадма ЯКШЕЕВ бэлдэбэ.

Понедельник, 16

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45 «О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)

14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ЗЕМСКИЙ ДОКТОР»

КУЛЬТУРА

08.00 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.40 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»

ТНТ

07.00 М/Ф «ПО ЩУЧЬЕМУ ВЕЛЕНИЮ», «ПОДАРЕНКА»
07.30 М/С «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ»

07.55 Х/Ф «КАШТАНКА»
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)
10.30 «БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ» (16+)
11.30 Х/Ф «НЭНСИ ДРЮ»
13.30 «УНИВЕР» (16+)

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30 «ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+). ЗУРХАЙ
07.00, 10.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ

21.00 Д/Ф «ДЕТЕКТИВНЫЕ ИСТОРИИ»
22.00 Т/С «ВИРТУОЗЫ»
00.00 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ

СТС

16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА»
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «НИКОЛАЙ ТРОФИМОВ. ЧЕЛОВЕК, КОТОРОГО НЕ ХВАТАЕТ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)

Вторник, 17

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»

12.50, 15.50 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
13.00 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
14.00 «ОСОБЫЙ СЛУЧАЙ» (12+)
16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»

КУЛЬТУРА

07.30 «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 16.40, 20.30, 00.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.15, 01.35 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 М/С «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ»

07.55, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
08.25, 19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.45, 14.20 «СПОРТ-ЭКСПРЕСС» (12+)

ТИВИКОМ

06.00, 07.30 «УТРО С «ТИВИКОМОМ» (6+)
06.30, 09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00 НОВОСТИ ДНЯ (16+)

22.00 Т/С «ВИРТУОЗЫ»
23.30 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+). ЗУРХАЙ
01.30 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)

СТС

07.00, 09.20, 11.05, 13.30, 16.30, 18.55, 21.55, 23.25, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)
06.00 М/С «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖЕКИ ЧАНА»
07.00 М/С ПАРЯЩАЯ КОМАНДА»

НТВ

07.00 «НТВ УТРОМ»
09.35, 11.20 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»

11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.55 «ДО СУДА» (16+)
12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)

5 КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00, 16.30, 19.30, 23.00 «СЕЙЧАС»
07.10 Д/Ф «ГАЛИНА ВОЛЧЕК. ТЕАТР ЕЕ ЖИЗНИ»
08.00 «УТРО НА 5» (6+)

Среда, 18

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05 «КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45 «ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)

«РОССИЯ 1»

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»

20.50 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ВАНГЕЛИЯ»
00.30 «ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)

КУЛЬТУРА

06.00 «УТРО РОССИИ»
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.00 «1000 МЕЛОЧЕЙ»

16.00 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
17.00, 18.30 Т/С «ЗЕМСКИЙ ДОКТОР»
19.30 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)

17.40 Д/Ф «РОМАН КАЧАНОВ. ЛУЧШИЙ ДРУГ ЧЕБУРАШКИ»
18.25 ПРОИЗВЕДЕНИЯ И. БРАМСА, ДЖ. ВЕРДИ
19.25 Д/Ф «АФИНСКИЙ АКРОПОЛЬ»

ТНТ

07.00, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА
07.30 М/С «ЧЕРЕПАШКИ-НИНДЗЯ»
07.55, 19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)

08.25 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+). ПОГОДА
08.40, 14.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+)
09.00 «ДОМ-2. LIVE» (16+)

Танилсагты: шэнэ үзэсхэлэн

“ШЭНЭХЭЭН НЮТАГ: БУРЯАД АРАДАЙ ДҮРЭ ЗУРАГУУД”

гэжэ нэрлэгдээн шэнэ үзэсхэлэн Улаан-Удын Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ Уран зурагай музей соо хаяхан нээгдэжэ, олоной хонирхол татаба. 36 найрамдал болон амгалан байдал гэнэн уг зорилго зонхилдог буряад зоной ажабайдалай философи удхалан харуулхан энэ выставкэдэ (65 хүдэлмэри табигдаа) урданайнгаа ёһо заншалнуудые алдаагүй, бүри хайханаар хүгжөөжэ байдаг Хитад гүрэнэй Үбэр Монголой олондо мэдээжэ уран зураашад Түмэр-Булад (Тье Ган), Цэнь Цзянь, бүхы дэлхэйгэр суурхалан фото-уран зурааша Баяр гэгшэд хабаадаба. “Чингис хаан” гэнэн хүгжэмтэ зохёол морин хуур дээрэ Үбэр Монголһоо гарбалтай хүгжэмшэн Болор зохидоор наадажа, үзэсхэлэнэй баяр ёһолол эхилбэ. Республикын Үндэһэн музейн директорэй орлогшо Баир Гомбоев энэ уулзалгыг хүтэлжэ, бэлигтэй зоной баян намтартай танилсуулаа. «Буряад зоной түүхэ,

соёл, сэдхэл, дүрэ, зан абари, ажаһуудал, ажал, ёһо заншал харуулхаһаа гадна хайхан байгааһиень, гэр байрынь, багааһа малша, ажалша зан заршамтайень, харууһалжа байһан ан амитадын зураглаһан бэрхэ уран бэлигтэнэй онсо талаан шадабариие гэршэлнэ бшуу, аяр холын Франциин Луврта талаан бэлигээ үзэсхэлэндэ, хаяхан Эрхүүдэ болоһон выставкэ дээрэ гэршэлээ” гэжэ Баир Цыремпилович хөөрбэ.

Намжил Нимбуевай нэрэмжэтэ уласхоорондын поэтическэ турнирта Гран-при шанда хүртэһэн Улзыбаатарай Жалмын “Минии Буряад” гэнэн шүлэг республикын арадай артистка Туяна Бальжанова, Доржын Галсандулмын “Шэнэхээн юртэмсэ” гэнэн шүлэгийн хүүгэд уншаа. Хүгжэмэй колледжын окутан Гандиг “Алтаргана” дууе таталуулжа бэлэглэбэ.

Шэнэ хайхан үзэсхэлэн нээһэн ушараар республикын соёлой министр Тимур Цыбиков, Үндэһэн музейн директор Татьяна Бороноева, Шэнэхээнэй землячествын дарга Бальжинимын Даба, Европодо мэдээжэ уран зурааша Түмэр-Булад гэгшэд амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ, һайндэрэй оршон байдалда лентэ хайшалагдажа, үзэсхэлэниие хүнүүд хонирхон хараба.

1964 ондо түрэнэн Булад-Түмэрэй (Хүлэн-Буйр) саарһан дээрэ хара тушаар, карандашаар зураһан зурагууд дээрэ (Шэнэхээн хоёр дахин айлшалһан хадаа) Үбэр-Монголой танил болоһон түрэл арадынгаа ажаһуудалтай, буряад дэгэлтэй, малгайтай зоной образуудтай, мүн оротон арадай гэр байрануудтай, оро үсхэбэрилэгшэдтэй танилсанабди. Үргэн талада наадаһан буряад хубсаһатай хүүгэд, түрүүшын алхамуудта хүбүүгээ һургажэ байһан баяртай эжын шарай, үхибүүнтээ байһан эхэ хүнэй жаргал, эсэгээ хүлээһэн хүбүүн эжытээ холье шэртэн, нэгэ тээшээ харан зогсонхой гэнэн удхатайгаар, мүн сэсэгүүдые түүжэ байһан басаганай гартаа бариһан баглаа, ногоон соһоо дээшээ һүрэнэн борбилоһоо сошон бодоһон басаганай нюур, эрбээхэй эрьюулһэн басаганай эрмэлзэл, аманай гармошкоор талада хэбтээд наадаһан хүбүүхэие дэмжэһэн, үбдэг дээрэнь гараһан дууша шубуухай, гурбан моринойнгоо хажууда амгалангаар амаржа һууһан хүн тухай зураглаһан бүтээлнүүдын уран зураашын Шэнэхээнэй ажабайдал хайн мэдэхэ, хөрхо харасатай, гүн бодолтой байһыень гэршэлнэ бшуу.

Цинхуагай университетэй профессор, мэргэжэлтэ уран зурааша Цэнь Цзянай карандашаар саарһан дээрэ зураһан бүтээлнүүд харагшадай анхарал татаа. «Талын хүбүүн», «Буряад нютаг», «Тэмээн ба хүн», «Ургашад», бусад зурагуудын буряад зоной ажалтай танилсуулна. Дэлхэйн фотоуран зураашадтай дүтэ танил болоһон уласхоорондын выставкэнүүдтэ хабаадаһан, монгол хэлэн дээрэ барлагдадаг “Национальная живопись” хэблэлэй хүндэтэ журналист Баярай эндэ дэлгээгдэһэн фото-зурагууд, тэрэнэй фото-зурагуудай альбом соо Үбэр-Монгодо ажаһуудаг, жэнхэни хэлээ, ёһо заншалаа мартаагүй, үндэһэн түүхэ, соёлоо баримталдаг буряад зоной бодото ажаһуудалтай танилсанабди: түрын, баяр нааданай, хүүгэдэй, наһатай зоной дүрэ зурагуудые, баян ёһо гуримуудые, мал ажалай зан заршамуудые, бодолгото болоһон, баяраар халиһан

урин мифэрэлтэй зоной нюурнуудые, мэргэжэлтэ ажалыень хаража баясанбди... Тус выставкын харагшадай нанамжануудай дэбтэр соо “Буряад үнэн” Хэблэлэйнгээ байшангай зүгһөө энэ гүн удхатай, шэнэ выставкээр баяраа, омогорхолоо мэдүүлжэ, түрэл буряад арадаймнай абари зан, дүрэ зурагуудые хараһандаа баясажа, зохёохы амжалта, зол жаргал,

зайлашагүй заяатай, залиршагүй зоригтой, дундаршагүй бэлигтэй, дууһашагүй хэшгтэй, даашагүй далгатай, дахаад ябаха шабинартай байхыень Хитадай, Үбэр Монголой уран бэлигтэндэ хүсэбэбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Дмитрий АЛТАЕВАЙ, Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Ниислэл хотын хайндэр

“УГТЫШ ДАА НАМАЙГАА, УЛААН-ҮДЭМ”

гээн үгэнүүдтэй мэдээжэ дууе багаһаа дуратайгаар дуулал-дагша бэлэйбди. Хожомын ехэ болоод, “Тоонто” гэһэн фольклорно арадай ансамбльда (Улаан-Үдэ хотын захиргаанай соёлой комитет) дуулахадаа, түрэл болоһон Улаан-Үдэ тухайгаа бүхэли олон дуу (попурри) дуулалдадаг болоо бэлэйбди.

Үглөөнэй 11 сарһаа Улаан-Үдын Советүүдэй талмай дээрэ сентябриин 7-до Хотын үдэртэ зорюулагдаһан хайндэрэ (“Улан-Үдэ – гостеприимная столица” гэһэн уряа доро) Буряад Республикын Правительствоын Түрүүлэгшын социальна хүгжэлтөөр орлогшо Владимир Матханов хани халуунаар улаан-үдынхидые, айлшадые амаршалжа, жэл бүри заншалта ёһоор тэмдэглэгдэдэг болоһон түрэн үдэрөөрнь - 347 жэлэйнгээ ойе угтажа байһан баярта ушараар Улаан-Үдэдэ хайхан үгэнүүдые зорюулаа. Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков гэгшэд амаршалгын дулаан үгэнүүдые дамжуулба. “Россиин олон хотонуудта “Азин бартаа” болодог Улаан-Үдэ хотомнай Азин-Номгон далайн регионой түргөөр хүгжэжэ байһан олон гүрэнүүдтэй хүршэ байһанинь Буряадай ниислэл хотымнай хайхан ерээдүйдэ нүлөөлхэ байха. Байгша ондо республикынгаа 90 жэлэй ой, Улаан-Үдынгөө Советскэ болон Железнодорожно районүүдай байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойн баяр ёһололнуудые тэмдэглэбди. Хамтын хүсөөр Улаан-Үдэе бүри хайхан болгожо, 350 жэлэйн ойе үргэнөөр тэмдэглэхэ ёһотойбди...” гэһэн удхатай халуун амаршалгаяа Матвей Гершевич хүргөө. Верхнеудинскын Дүүмын 135 жэлэй, мүн Улаан-Үдын депутадуудай Горсоветэй байгуулагдаһаар 15 жэлэй ойн баярай хэмжээнүүд, бусад гүн удхатай үдэшэнүүд үнгэргэгдөө гэжэ амаршалгануудһаа мэдэжэ абаабди.

Хажуудань тайзан дээрэ байһан, мүнөөдэр “мүндэлһэн” залуу гэр бүлэнүүдые айл болоһон хайхан ушараарнь республикын, хотын дарганарай амаршалһанай удаа ерээдүйн

гэрэлтэ ажабайдалай, эбтэй гэр бүлын хүлдэ болодог, бурханай шубууд гэгдэдэг хоёр-хоёр гулабхаануудые залуу бүлэнүүд тэнгэри өөдэ ниидүүлбэ, хайндэрэй эхи табиһан элдэб үнгын, олон тоото хайхан шаарнууд өөдэ дэгдээгдэбэ.

Советүүдэй талмай дээрэхи гоё тайзан дээрэ, тайзанай дэргэдэ “Забава”, “Угол зрениа” ансамбльнууд, “Лаккитон” гэһэн эстрадна бүлэг, Валико Гаспарян болон бусад дуушад, хатаршад уран бэлигээ дэлгэжэ, эндэ сугларагшадые амаршалба, бороотой үдэрье сэлмээбэ. Илангаяа Валико ехэ зохидоор, жэнхэни буряадаар “Хаанахнайл ааб” гэһэн дуу, мүн доржун, хүжоун армян дуу дуулажа, шагнагшадта хани халуунаар үдэшэгдөө.

Революциин талмайн гол универмагай хажууда “Душа Байкала” гэһэн театрай (режиссерынь Виктор Русинов) артистнууд – ВСГАКИ-гай оюутад түрэл ороноо хамгаалһан эрэлхэг зоригтой баатар тухай Буддын шажанай багуудтай үльгэр домог гоё костюмудтайгаар харуулжа, эндэ олоороо сугларһан зониее хонирхуулба. Арбаадай талмайгаар, Лениней үйлсөөр элдэб мэргэжэлтэй зон мастер-классай хэшээлнүүдые үгэжэ, үхибүүдые Байгалай шулуунууд дээрэ зуража, гарай бэлэгүүдые бэлдэжэ хургаа, харин нүгөөдүүлэнь - хүнэй нюур дээрэ гоёор зуража, элдэб гоё багуудые, ан амитадые хануулаа, хүүгэдтэ заажа үгөө...

Литературада хабаатай зон, бэлигтэй поэдүүд Валентина Дугарова, Анна Виноградова, Татьяна Григорьева, бусад шүлэгүүдээ (“Читающий Арбат” гэһэн уулзалга) уншаба, бэлигтэй дуушан, шүлэг, дуу зохиоодог, гоёор оёдог онсо шадбаритай мастер Инна Шагнаева хүүгэдэй дунда наада, мүрысөөнүүдые эмхидхэбэ. “Тоонто” ансамблинхид (хүтэлбэрилэгшэнь Бутид Долгорова), тийхэдэ “Авиатор” гэһэн соёлой байшангай буряад дуунай фольклорно ансамблин дуушад (Владимир Бухаев) урданай, мүнөө үеын хайхан дуунуудые дуулаба, ёхорой дүхэриг эндэ сугларһан зонтой, улаан-үдынхидтэй татаба.

Улаан-Үдэ хотын түүхын музейн дэргэдэ хасаг бүлэгүүд, “Забавынхид” Верхнеудинска яармагай найр наада эмхидхээ, огсом дорьбоотой хатар булантай гүйсэдхөө. Тус музейн хажууда эдэ үдэрнүүдтэ нээгдэһэн Россиин суута уран зохиолшо, драматург А.П. Че-

ховэй шэнэ хүрэл хүшөөгэй дэргэдэ фото-зурагаа абхуулашад, хандала дээрэнь хууһан хүүгэд олон байна хэн. “Верхнеудинск хадаа зохидхон хото.” гэжэ хайхашаан бэшэһэн, орон нютагыемнай магтаһан Чеховэй үгэнүүдые булта хайн хадуунхайбди. Советүүдэй, Революциин талмайнууд дээрэ мүнөө үеын хатарай программа (рэп, хип-хоп, сальса...) харуулагдажа, олон зоние хургаа, бултание баясуулаа. “Завод окон” гэһэн предпрятиин реклама бидэниие гайхуулба: хаб хара гэхээр, хүрэл үнгөр толгой, нюураа, буряад хубсаһа, гуталаа шэрдэһэн, хүдэлэнгүй байһан залуу хүбүүе пластикава үүдэнэй нээгдэхэдэ харабабди. Гол универмагай зүүн тээ ламын хубсаһатай хүн хүдэлэнгүй, дабшалан хууна, хойнонь гоё пластикава сонхо харанабди.

Үдэшэниинь рок-фестивалиин артистнууд шанга хүгжэм наяр-габа, рок-дуунуудые залуу зондо бэлэглэбэ. Моодын хайхан хубсаһанай дефиле-харалга эмхидхэгдэ. “Мисс Улан-Үдэ-2013” гэһэн конкурсдо БГУ-гай Зүүн зүгэй факультедэй оюутан Оюна Нимацыренова илажа гараа. Хайндэрэй хүниин концертые Москваһаа ерэнэ лазерна шоу бэлдэгшэд олон үнгын, гоёнууд гэрэл туяагаараа шэмэглэһэн байна. Хотын үдэр угтуулан сентябриин 4-дэ Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков хотымнай Нарайлалгын 2-дохи байшанда энэ үдэр түрэн хүүгэдэй эжынэрье амаршалһан, бэлэгүүдые барюулһан байна. Түрэл Буряадаа, ниислэл хотоёо суурхуулха ерээдүйн бэрхэ зоноо, эрхэтэдэ хайханаар угтан абыш даа, Улаан-Үдэмнай!

Бэлигма ОРБОДОЕВА, Сэрэгма ДОНДОКОВАГАЙ фото.

ИВАЛГЫН ДАСАНДА “ЭРЫН ГУРБАН НААДАН” ҮНГЭРӨӨ

Сентябриин 9-дэ Ивалгын дасанда ХХII Бандида Хамба-лама Даша-Доржо Этигэловэй дурасхаалда зорюулагдан, арбадахияа “Эрын гурбан наадан” үнгэргэгдөө. Тус мурьсөөн Россиин Буддын шажанай заншалта Сангхын эмхидхэдэг спортын хэмжээ ябуулганууд сооһоо эгээл шухалануудайнь нэгэн болоно.

Мурьсөөндэ Эрхүү можын, Забайкалийн хизаарай, Буряад Республикын болон Монгол ороной дасангуудые түлөөлхэн тамиршад мори урилдаанда, нур харбалгада, мүн бүхэ барилдаанда хабаадаа.

Буряадай Толгойлогшо Вячеслав Наговицын суглархан зоние амаршалхадаа, тус хэмжээ ябуулгын онсо удхатайень тэмдэглээ.

“Физическэ культура болон спортын талаар республиканска агентство иимэ хайндэрнүүдые үнгэргэдэггүй. Тиимэһээ бидэ арадайнгаа ёһо заншал хүгжөөжэ байһан Россиин заншалта Сангахда, Бандида Хамба-лама Дамба

Аюшеевтэ баярые хүргэнэбди”, - гэжэ Вячеслав Наговицын хэлээ.

Бандида Хамба-лама Дамба Аюшеев тамиршадта амжалтануудые хүсөө. Республикын уран найханай бүлгэмүүд гоё найхан дуу хатарнуудаа сугларгашадта бэлэглээ.

Мурьсөөнэй шангууд ехэ хайн байгаа гэжэ тэмдэглэмээр. «Бурят Моторс» болон «Евро Моторс» ООУ-нууд, «Оптика Сэсэг» компани мүнгэн зөөрээр дэмжээ, тиихэдэ Матхановтанай гэр бүлэ заншалта ёһоороо туһалһан байна.

Филипп ХАБИТУЕВ.

2004 оной сентябриин 18-да Россиин Буддын шажанай заншалта Сангхын харгалзалга дорой ХII Бандида хамба лама Даши-Доржи Этигэловэй дурасхаалда зорюулагдан “Эрын гурбан наадан” гэнэн спортын хэмжээ ябуулга үнгэрөө юм. Тэрэ гэнээр Этигэл хамбын Нааданууд жэл бүхэндэ республикын бүхы булангуудһаа буряад үүлтэрэй эрхим хүлэгүүдые, мэргэшүүлые, бүхэшүүлые суглуулдаг болонхой. Тиин дулаанай сагта Россиин Буддын шажанай заншалта Сангхын дасангуудай эмхидхэн эдэ мурьсөөнүүдтэ хэдэн мянгаад тамиршад хаба шадалаа туршадаг.

МОРИ УРИЛДААН

“Эрын гурбан нааданай” тон шуналтайниинь **мори урилдаан** гэжэ тоологдодог. Буряад үүлтэрэй морид табан бүлэгтэ хубааржа мурьсөө.

Тиин 13 даагануудай (жэлтэй) дунда Эгэтын дасанай түлөөлэгшэ “Ульдэргэ” СПК-гай Бато Норбоевой унаһан Найдал түрүүлээ. 15 шүдэлэнүүд сооһоо (хоёртой) Балдан-Брейбун дасанай түлөөлэгшэ Баир Юмтаровай Буурал Хатуу бусадһаа түргэнээр 15 модо зайе гаталаа, харин ноёолонуудай дундаһаа 21 модоной зайда баһал энэ дасаниие түлөөлхэн Заа хээр илаа. Эдэ хоёр моридые унагшад гэбэл, аха дүү Осеевүүд болоно. 11 хизааланууд (гурбатай) 18 модоной зайда мурьсэжэ, Зэдын Зоригто Дамчеевэй Сайсар хүлэг Алексей Юдзинэй хүтэлбэри дорой түрүүлээ. Ехэ наһатай морид сооһоо Бато Норбоевой унаһан Алаг Анагай дасанда илалта асараа.

нур харбалгаар мурьсөөндэ баһал олон хүн хабаадажа, һүүлэй шатада дүрбэн лэ мэргэшүүл үлөө: Константин Эрдынеев, Вилингтон Иринецев, Дугаржап Жаргалов, Бадма-Цырен Цырендоржиев.

Тиин шанга тулалдаанай дүнгүүдээр Бадма-Цырен Цырендоржиев мэргэн баатар байһанаа гэршэлээ.

Бүхэ барилдаан гурбан бүлэгээр үнгэргэгдөө. 63 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэ “Балдан-Брейбун” дасанай түлөөлэгшэ Мунко Табутаров илалта туйлаа. 2-дохи һуури Зэдын барилдаашан Арсалан Цыренжапов эзэлээ, 3-дахи һуури Гончик Бадмаевта хүртөө.

75 килограмм болотор шэгнүүртэ Сартуул-Булагай дасаниие түлөөлхэн Зэдын аймагай Дээдэ Бургалтайн Чингис Дондоков бултанһаа хүсэтэй байшоо. Хэжэнгын бүхэ Вандан Базаров мүнгэн медальда хүртөө, харин Этигэл хамбын Наадануудта нэгэнтэ бэшэ илаһан суута Иван Гармаев хүрэл медаль шүүгээ.

Хүндэ шэгнүүртэ шэнэ нэрэ тодорой. Агын Балдан Цыжипов ехэнхидээ сүлөөтэ барилдаагаар бэээ хоридог аад, эндэ илалта туйлажа шадда. 2-дохи һуури Батор Гармаев эзэлээ, 3-дахи һуури Зоригто Цырендондоповто хүртөө.

Валерий СЫДЕЕВ.

Үнэрлэн зуун жэлэй аршан зуур

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

Снэ буряад эхэнэрэй фото-зураг бүхы Интернетээр табигдаа, сэтгүүлнүүд болон сонинууд соо хэблэгдээ, манайшье гаршаг доро гараа. Тээд хаанашье нэрэ обогынь заагдаагүй юм.

Тиин хаяхана манай редакцида наһатайшаг хүн ержэ, сониниймнай хуудаһанда эжыгээ - Хандажап Манжиповае – таниһанаа мэдүүлээд, үшөө гурбан фото-зураг үгөө. Нэгэн дээрэнь Хандажап эжытээ, нүгөөд дээрэнь дүү хүбүүнтээ, харин гурбадахи фото-зурагыг Хандажапта дайнай үедэ нүхэдынь эльгээһэн байна. Магад, уншагшадаймнай дунда эдэ хоёр хүниие таниха зон олдохо.

Манжипова Хандажап эжытээ (1888-1940 онууд).

Манжипова Хандажап үргэмэл дүү хүбүүнтээ.

Фото-зурагай ара талада иигэжэ бэшээтэй: "Нашей Ханочке на память. Снимались в 1940 году в июле месяце в г.Куйбышев".

Ц.Р.Будаева болон Ц-Д.Б.Будаев.

Хүндэтэ уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай наа, тэдэнээ редакцидамнай эльгээжэ, бүгэдын һонорто дурадхыт гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бүхэнэй хадагалаанда иимэ баялиг олдохол байха. Тэдэнээ ерээдүйнгөө үсынхидтэ дамжуулаал.

Манай хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришвили, 23, каб.42; электрон хаяг: unen@mail.ru Тел.: 21-64-36. 60-46-89.

Аносов Калистрат Александрович (1886-1930 онууд), 1-дэхи Верхнеудинска полкын хасаг. Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ Зүүн Пруссида даялалдаа. Энэ фото-зураг тэндээ абхуулаад, наһанайнгаа нүхэр Фекла Васильевна Аносовада эльгээһэн байна.

Фото-зурагай ара талада иигэжэ бэшээтэй: "На добрую память милой Феклушке. 8 апреля 1917 года. Действующая армия".

Дугарова Цырен-Дулма Шагдууровна Сэсэгма басагантаяа. Шэбэртэ, 1961 он.

ҮЛГЫ НЮТАГАА ДУУНУУДААРАА СУУРХУУЛАА

(Дондог УЛЗЫТУЕВАЙ яруу найруулга тухай)

Эдэ үдэрнүүдтэ манай Буряадай элитэ, эгээл бэлигтэй, аза талаантай поэт Дондог Аюшеевич Улзытуевай тоонто болохо Бэшүүрэй аймагай Шэбэртэ нютагта, эсэгынь буусада музей-усадьба нээгдэхэ ябуулганууд эхилбэ гээн мэдээсэл таранхай. Энэ ехэ дэмбэрэлтэ хэрэг. Дондог Улзытуевай нэрэ мүнхэрүүлхэ, зохёохы ажал дээрэн залуу үетэнөө дахуулан хүмүүжүүлхэ, зүрхэ сэдхэлыень баяжуулха, ухаан бодолыень хурсадхаха, түрэл хэлэндээ дуратай болгохо гээшэ мүнөө үеын хүнэй, аха захатанай уялга гэжэ бодоод, поэт тухай нэгэ багахан статьягаа танай анхаралда дурадханам.

Мүнөө үеын буряад поэзиин хүгжэлтэтэй жараад оной яруу найруулга таһаршагүй холбоотой. Жараад оноор манай гүрэн түрэдэ (тиихэдэ – СССР) ехэ хубилалтанууд боложо, энэ үе саг «период оттепели», «время

Даша Дамбаев (1938-1975), Цырендулма Дондогой (1932-2009), Лопсон Тапхаев (1940-2007), Георгий Дашабылов (1938-1993), Барас Халзанов (1938-1993), Мэлс Самбуев (1940-1981), Булад Жанчипов (1939).

А.Бадаевай фото-зураг дээрэ (зүүн гарһаа): И.Калашников, Ч.Цыдендамбаев, Ц-Ж.Жимбиев, Н.Дамдинов, Ц-Д.Дондокова, Д.Батожабай, Д.Улзытуев

громкой, эстрадной поэзии» гэжэ нэрлэгдэн байгаа. Арад зон уран үгэдэ ехэ татасатай боложо, поэдүүд газра гаража, талмай дээрэ олон зондо шүлэгүүдээ уншадаг болобо. Хүнэй ухаан бодол, ханаа сэдхэл засагай элдэб эсын хорилтонуудһаа сүлөөржэ, тэниижэ эхилэн байгаа. Эгээл энэ үедэ буряад литература урагшатай урагшаа дабшаба. Буряад поэзидэ бэлигтэй поэдүүд шууяатайгаар орон ерэбэ, хэд бэ гэхэдэ: Николай Дамдинов (1932-1999),

Эдэ нэрэнүүд сооһоо эгээл түрүүн Дондог Улзытуевые нэрлэмээр. Түрүүшын номой 1957 ондо гарабашье, поэдэй зохёохы зам жараад онуудаар улам хүгжэн юм. Шүлэгүүдын үргэнөөр дэлгэржэ, нэрэ солонь алдар суугай, хүндэтэй болоһон юм. «Манай булжамуур», «манай гургалдай» гэжэ энхэрэн буряад арад зон нэрлэдэг. Аршаанта сэлгээ Буряадаа, түрэл поэзиет «ая гангын хангалаар» анхилуулан поэт. Ая гангын дүр-образ буряад лите-

ратурада оруулһанинь, Буряад орон гэхэдэ, ая ганга ханагдаг болобо, ая ганга гэхэдэ – Буряад орон. Энэ болбол Д. Улзытуевай поэтическэ хүсэнэй суранзан мэтэ татасатай байһые гэршлэнэ.

Дондог Улзытуев – бодото лирик, уянгата лирик, тиигээшье хадаа философско гүн ухаанай шэглэл баримталһан поэт. Хүнэй доторой нангин бодолы, зүрхэ сэдхэлэй байдалы, тэрэнэй нюуса далда шанары, тиихэдэ байгаалида, ажабайдалда бо-

ложо байдаг хубилалтанууды гүнзэгыгөөр, наринаар, уянгата уран найханай үгөөр зураглажа шададаг «поэдүүдэй хаан» (король поэтов) гэмээр.

Д. Улзытуевай зохёохы ажал арадай аман зохёол, урдахи зуун жэлүүдэй хуушан монгол хэлэн дээрэ шүлэгөөр бэшэгдэн түүхэ намтар, үгэй бэшгүүд, бэшэшье уран зохёолнууд дээрэ үндэлэн ургаа гэжэ мэдээжэ. Поэт Зүүн зүгэй арадуудай (энэдхэг-түбэд, монгол, хитад, илангаяа япон) шүлэглэмэл зохёолнуудаар ехэ һонирходог байһан, тэндэнээ хэгдэн оршуулгануудшы байха. Танка, хокку, хайку гэдэг жанруудай түүхын нюуса уудалжа, тэрэнэй түхэл, хэлбэри баримталжа, буряад шүлэгэй хилэ хизаары үргэдхэн алдартай. Энэ үйлэ хэрэг буряад поэзидэ шэнэ амисхал, шэнэ таамаг нюуса удха, шэнэ уран хэлбэрийн боломжонууды, шэнэ арга зэбсэг оруулжа, баяжуулан байна. Энэ болбол Д. Улзытуевай хэһэн ехэ хэрэг, зохёохы ажалынь амжалта болоно.

Буряад поэзиин хүгжэлтын асуудалнуудаар поэт ехэ һонирходог хадаа, ходоодоол шэнэ арга боломжонууды бэдэрдэг, тэрэнээ нэбтэрүүлэн оруулха гэһэн ажал ябуулдаг байһан. Даши Дамбаевтай хамта верлибр (сагаан сүлөөтэ шүлэг) гэжэ жанр буряад поэзидэ нэн түрүүн оруулан юм. Жэшээ болгон «Энэ замбида минии анха түрэхэдэ...» гэжэ шүлэгын абаад харабал, заншалта болохо толгой холболго, мүр бүхэнэй тоогой адли һубарил гэхэ мэтэ арга боломжонууд хараада абтанагүй. Тиигээшье хадаа энэ верлибрээр бэшэгдэн шүлэг хүнэй оршон тойронхи байгаалитаяа хүйһөөрөө холбоотойе харуулхадаа, ехэ тааруугаар, хөөржэ байһан аялгаар зохёогдоһон хадаа уншагдай зүрхэ сэдхэлы дайрана, ехэ бэлэхэнээр хадугдан абтана.

Жараад-далаад онуудаар энэ шэнэ жанр буряад поэзидэ хэрэгтэй гү гэһэн дискусси-хөөрлөөн газетэ, журналнуудай хууданууд дээрэ үнгэрдэг байһан байна. Буряад поэзи шэнжэлдэг эрдэмтэн Г.О. Туденов энэ жанр буряадай яруу найруулгада таарахагүй гээд, тэрэ үедэ залуу ябаһан поэдүүдые – Д. Улзытуев ба Д. Дамбаев хоёрые буруушаһан статья гаргажа, верлибрээр бэшэхиень хорһон байна. Тиибэ ябашье, энэ шэнэ жанр һуурия олоо бэлэй, мүнөө сагай ехэнхи залуу поэдүүд верлибрээр бэшэдэг болонхой.

Гүн ухаанай философско шанартай шүлэгүүд Дондогой зохёолнууд соо олон. «Хүнэй наһан» гэжэ шүлэгэй цикл соогоо хүн

тухай гимн дуулана, хүнэй соло дуудана. Хүнэй ухаан бодол, сэбэр сагаан сэдхэл, омог дорюун шэн зориг, хүсэл Оршололгой агуу хүсэн гэжэ поэдэй хойноһоо этигэнэбди. Хүнэй гүн сэдхэлэй байдал эли тодоор, гүнзэгыгөөр, үргэн дэлисетэйгээр, хүнэй ухаан бодолы дэлижуулан, зүрхы хулгөөн, баяжуулан бэшэхэ Дондог Улзытуев шэнги Поэт урдань манай литературада байгаа үгы гэжэ сэхэ тэмдэглэмээр.

Поэт хүн урда болохо юумэ-еэ таажэ мэдэнги байдаг, нэгэ һүүлшын үеын шүлэг соогоо имэ философско гүн бодолнууды түрүүлнэ:

Хүн бэешни үхөөш гэлэй,

теэд Хүн нэрэшни, хүсэлшни, бодолшни хаана ошохо юм?

Хүнэй хүсэлһөө байха хүнэй харасашье – хүсэн. Хүнэй зориг, сэдхэл – яахын аргагүй – шанар, Хогоосон номлоошы бэшэ, шэнэ үеын бодолоор,

Хорбоо юртэмсын жама ёһоор, эрдэмэй шэнжэлгээр,

Хүнэй ханаашье хадаа шэгнүүритэй, шанартай... Хүмүүнэй ухаан бодол – мүнхын мүнхэн шанар.

Һалхин болоод би хэзээ нэгэтэ ябахаб. Һара дээрэ тоһон болоод, хэтэ сагта дуурахаб.

Энхэ ягаан элшэшье болоод, энэ дэлхэйгээ эрьехэб,

Мүнхэ сэнхир агаар соогуур суурян болоод ниидэхэб.

Наһая энээгээр дүүрээ гэжэ ханаһан хүн, Яагаашье охорхон наһатай, охорхон бодолтой гэшэб.

Харин би, мүн олон түмэн хүнүүд Хамтын бодолоор Һарыешье хайлуулжа шадаха бэшэ аалди?

Үнэхөөрөөшье, Дондог Улзытуевай оюун бэлиг, аза талаан, ухаан бодол, сэбэр сэдхэл, зориг хүсэл, агуу ханагай хүсэн уран зохёолдонь, удха түгэлдэр уран поэзидэнэ нэбтэрэн орожо, манда, уншагдада, арад зондо дамжуулагдана. Энэ поэдэй арад зондоо үлэһэн ехэ сэнтэй баялиг болоно.

Елизавета БАЛДАНМАКСАРОВА, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор.

НҮҮР ХУУДАС ХАМГИЙН СҮҮЛД НЭМЭГДСЭН НИЙТЛЭЛ: Социализмд буцаж ирсэн нь

«ӨМНӨХ СОЦИАЛИЗМД БУЦАЖ ИРСЭН НЬ»

Монгол Улс хорин жилийн турш төвлөрсөн төлөвлөгөөт эдийн засгаас зах зээлийн нийгэмд шилжээд байгаа тухай бид ярьдаг. Гэтэл лавлаад сайн харсан чинь бид алсаар даялан тойрсоор нэгэн том цагариг зам туулж, социализмдаа буцаад ирчихсэн санагдана. Тойрог замд төрийн өмч олон зуу дахин нэмэгдэж, цөөнгүй тэрбумтан дотроосоо төрүүлж, төр, засаг эдийн засгийн бүх салбарыг хяналтдаа аваад, сүүлдээ бүр өргөн хэрэглээний бараа, үйлчил гээний үнийг тогтоох боллоо. Социализмаас юугаараа ялгаатай гэж?

Монголчуудын гуравны нэг нь ядуу, эдийн засаг хоёр хөршийнхөө болон өөрсдийнхөө араншингаас хамаа рах боллоо. "Гуравдагч хөршүүдийн" сонирхол буурч, компаниуд нь хөрөнгө оруулалтаа зогсоож, эдийн засгийн байдал хүндэрч эхэл лээ.

ЭЗЭНГҮЙ ӨМЧИЙН ТОМОРДОГ ЗҮЙ ТОГТОЛ

Монголд төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой, хамтарсан, улсын үйлдвэрийн газар гэх мэт төрийн аж ахуйн 94 нэгж байгаа ч тэдгээрийг яваандаа "үнэ цэнэтэй болгоод хувьчилна" гэж ТӨХ-ны шинэ дарга Д.Цогтбаатар мэдэгдэв. Өнгөрсөн онд төрийн өмчит аж ахуйн нэгжийн гуравны нэгээс илүү нь буюу 37 нь алдагдалтай ажиллажээ. Тэдгээрээс 14 компани тэрбумаас дээш, бүгд нийлээд 50 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гэнэ. 8.0 тэрбумаас дээш алдагдалтай ДЦС-3 ба ДЦС-4 жагсаалтыг тэргүүлж, Багануур (5.0 тэрбум), Шивээ-Овоогийн (4.2 тэрбум) уурхайнууд удаалж, МИАТ 4.1 тэрбум төгрөгийн алдагдлаар дараалав. Орос, Монголын Засгийн газруудын хамтарсан монополь төмөр зам бараг 1.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажиллажээ.

Төрийн өмчийн компаниудын нийт хөрөнгө 2013 оны тооллогоор 14 их наяд төгрөг буюу 10 орчим тэрбум ам.доллар болж Монголын эдийн засагтай адилхан түвшинд очжээ. Нөгөө хувьчлал эхэлж буй үеийн төрийн өмчөөс хэд дахин өсчээ. Ийм том хөрөнгийг алдагдалтай ашиглаж, алдагдлыг нь ашигтай ажилласан хувийн компаниудын ашиг, орлогын болон иргэн таны худалдан авч буй бүх

барааны 10 хувиас авч, татвараар хааж байгааг хүн бүр мэдэхгүй байж магад.

Төрийн өмчийн гэх бүх компаниудын дарга нарыг, олон орлогчтой нь хамт улс төрийн намууд томилдог бөгөөд алдагдалтай ажилласны төлөө хэн ч хариуцлага хүлээдэггүй ажээ. Тэртэй тэргүй төсвөөс алдагдлыг нь нөхчихдөг учир удирдлагууд нь үндсэн хөрөнгөө томруулах, элэгдэл хорогдлыг суутгаад компаниа ашиггүй гаргах нь хэвийн үзэгдэл болжээ. Элэгдэл хорогдлын мөнгөөр хуримтлал хийхийн оронд хувийнхаа болон намынхаа хэрэгцээнд зориулж ирлээ.

Нийтийн хөрөнгийг зувуулах өөр нэг арга бол дулаан, цахилгааны үнийг хязгаарлаж байгаад зөрөөг нь төр засаг татвараас гаргаж өгөөд улмаар үйлдвэрлэгч, түгээгч компаниудад тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгсэл, эргэлтийн бусад хөрөнгийг маш өндөр үнээр шахдаг явдал юм.

Төрийн өмчөөр баяжих өөр нэг арга бол төрийн үйлчилгээг хувийнхаа компаниудаар дамжуулан хүргэх, тендерт хуйвалдан шалгаруулах, цагтаа ажлаа хийхгүй сунжруулсаар, хагасыг нь хийснээрээ барьцаалан нэмж хөрөнгө шаардаж авах явдал.

Салбар бүрт төрийн зайлшгүй үзүүлэх үйлчилгээг, жишээ нь байгаль орчны үнэлгээ хийх, эсвэл эм тариа оруулах,

борлуулах, хог, бохир ус цэвэрлэх, малын эм тариа нийлүүлэх гэх мэт төрөл бүрийн нийлүүлэлт, үйлчилгээний сүлжээний гүйцэтгэгч нь холбогдох яам, хорооны шийдвэр гаргагчидтай холбоотой компаниар дамждаг болжээ.

Монголын төрийн үйлчилгээ барууны өндөр хөгжилтэй орных шиг үнэтэй боловч чанар нь өмчийн буурай хөгжилтэй орнуудаас ч доогуур болчихлоо.

ТӨРИЙН ӨМЧ ҮНЭГҮЙ БОЛДГИЙН ШАЛТГААН

Төрийн өмчийн энэ тогтолцооны алдагдлыг арилгаж чадахгүйн гол шалтгаан бол Монголын төр засгийн эрх баригчдын хувийн сонирхол нийтийн сонирхлоос нэг эрэмбээр дээгүүр байгаад оршино.

Төрийн өмч том, олон байх нь улстөрчид, засгийн эрх баригчдад өөрсдөд нь зөвхөн ашигтай бөгөөд төсвөөр дамжуулан дээр дурдсан үрэлгэн сүлжээгээ санхүүжүүлэх нь олон бизнес, түүний улс төрийн төлөөллийн туйлын зорилго болжээ.

Олон жил эдийн засаг, улс төрийг томсон мафиин тогтолцоог өөрчлөхийн тулд төр засгийн үйл ажиллагааг бүрэн ил тод болгох, өнөө гийн засаглалын эхлүүлээд байгаа авлигын эсрэг тэмцлийг улс төрийн намын харьяалал хар галзахгүй үргэлжлүүлэх шаардлагатай юм.

Өнөөдөр Монголын улс төрийн намууд үзэл бодлоор бараг ялгагддаггүй бөгөөд ялгаатай ганц зүйл бол аль намын ямар фракц, бизнесийн аль бүлэглэлийн төлөөлөл төр засгийн эрх мэдэлд яаж нөлөөлж байгааг л оршдог. Монголын хувийн компаниудын захирлууд ч улс төрийн намуудын удирдлагад орж, улс төр эдийн засгийн бүлэглэлийг бэхжүүлж ирлээ. Бүлэглэлүүд харилцан биенээ барьцаалсан учир

Авлигын сүлжээг арилгах бараг боломжгүй ажээ.

Улмаар аль ч засаг тодорхой бүлэглэлтэй хариуцлага тооцож чадахгүй болсон учир Монгол Улс урт хугацааны хөгжлийн бодлого гаргаж чадахгүй байгаа юм.

Төрийн өмч эдийн засагт давамгайлж, энэ өмчийг ямар ч алдагдалтай байсан хамаагүй захиран зарцуулах эрх нь улстөрчдийн гарт орж, цөөхөн этгээд цөм баяжин, ний тийн хөрөнгийг зувчуулж ирлээ. Төрийн өмч нэртэй хэний ч биш болсон хөрөнгө зонхилсоор, эдийн засгийг бүтцийн хямралд оруулах боллоо. Ийм хямрал 2009 онд болсон ч ашигт малтмалын олон улсын зах зээлийн үнэ өссөнөөр Монгол Улс түргэн гарч чадсан юм.

ШИЙДЭХ ЗАМ

Өнөөдөр эдийн засаг суларч, төгрөгийн ханш унан, гадаадын хөрөнгө оруулалт буурсантай холбог дуулан, төсвийн алдагдал нэмэгдсэн учир асуудлыг Засгийн газраа солих, хоёр гурван хууль өөрчлөх замаар шийдэх тухай ярих боллоо.

Засгийн газраа, эсвэл хэдэн сайдаа сольсноор зарчмын өөрчлөлт гарахгүй. Харин төрийн өмч давамгайлсан, зөвхөн улстөрчдөд ашигтай эдийн засгийн бүтцээ өөрчлөн, төрийн өмчийг хувьчлах буюу эдийн засагт төрийн оролцоог багасгахгүй бол бусад бүх арга хэмжээ цаг алдсан, өнгөц алхам

болно. Төрийн өмчит компаниудын хувьцааны ихэнхийг хөрөнгийн биржээр дамжуулан хувьчлах, дараа нь үнэ хүрсэн цагт нь үлдсэнийг зарах замаар алдагдлыг нь нөхөж болно.

Эдүгээ төр засаг эдийн засгийн хүндрэлээс гарах арга замаа хэлэлцэхийн тулд Их Хурлын ээлжит бус чуулганыг энэ сарын дундуур хийх гэж байна. Энэ чуулганаар эдийн засгийн хямралын суурь асуудлыг шийдэж, төрийн өмчийг хувьчлах, нийтийн өмчийг зувчуулагч бүлэглэлтэй намын харьяалал хар галзахгүй хариуцлага тооцох асуудлыг яаравчлах шаардлагатай байна. Мөн геополитикийн ашиг сонирх лоо баталгаажуулж, урагшаа нарийн царигаар төмөр зам тавих эдийн засгийн стратегийг хэрэгжүүлж, Их Хурлын гишүүн Засгийн газрын сайд болохгүй байх хуулиа баталж, урт хугацааны эдийн засгийн бодлогоо хэлэлцэж шийдвэрлэхгүй бол улс төрийн ээлжит сүржигнэл болоод л өнгөрнө.

Өнөөгийн эдийн засгийн хүндрэлээс гарч, улмаар ойрын ирээдүйн тогтвортой өсөлтийг хангахын тулд бид эдийн засгийн бүтцийн өөрчлөлтийг хийж, төрийн өмчийг хувьчлах чиглэлийг баримтлах цаг боллоо.

«Монголын шилдэг нийтлэлчдийн клуб» танд таалагдаж байвал LIKE хий

ТОНИ БЛЭЙР МОНГОЛД АЙЛЧИЛНА

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Ч.Сайханбилэг хэвлэлийнхэнд мэдээлэл хийлээ. Тэрбээр Их Британийн ерөнхий сайд асан Тони Блэйрийг Засгийн газарт зөвлөхөөр ажиллана гэх хэвлэлээр гарч буй мэдээлэлтэй холбогдуулан зарим тайлбар хийв.

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын хэлснээр Монгол Улсын Засгийн газраас Их Британийн ерөнхий сайд асан Тони Блэйрийн үүсгэн байгуулсан "Тони Блэйр сан"-тай таван төсөл дээр хамтран ажиллахаар гэрээ байгуулсан юм байна.

Их Британийн ерөнхий сайд асан Тони Блэйр өдгөө улс төрийн ямар нэг албан тушаал хацдаггүй бөгөөд өөрийн үүсгэн байгуулсан сангаар дамжуулан бусад улс оронтой хамтран ажилладаг гэдгийг тэрбээр онцлов. Түүний үүсгэн байгуулсан "Тони Блэйр сан" нь нийт 30 гаруй оронд хөрөнгө оруулалт, тусламж үзүүлэх зорилгоор төсөл хэрэгжүүлэхэд

хамтран ажилладаг байна. Энэ хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас тус сантай боловсрол, эрүүл мэнд, ажлын байр, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэхэд хууль зүйн зөвлөгөө авах, моргейжийн зээлийг дэмжих зэрэг чиглэлд хамтран ажиллахаар нэг жилийн хугацаатай гэрээ байгуулжээ.

"Тони Блэйр сан" Монголын Засгийн газарт хамтран ажиллах саналыг өмнө тавьж байсан бөгөөд үүнийг нь Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар ярилцаад, дээрхи таван чиглэлд хамтран ажиллах шийдвэр гаргасныг ЗГХЭГ-ын дарга Ч.Сайханбилэг хэллээ. Одоогоор "Тони Блэйр сан"-

гийн гурван төлөөлөгч Монголд ажиллаж байгаа бөгөөд Их Британийн ерөнхий сайд асан Тони Блэйр есдүгээр сарын 7, 8-нд өөрөө Монголд хүрэлцэн ирж, сангийн үйл ажиллагаа хэрхэн явагдаж байгаагаар танилцах юм байна.

Хэвлэлийн бага хурлын төгсгөлд ЗГХЭГ-ын дарга Ч.Сайханбилэг "Сүүлийн үед "Рио Тинто" компани болон Монгол Улсын Засгийн газар хоорондын асуудлаас болж Тони Блэйр Монголд зөвлөгөө өгөхөөр ажиллаж байгаа гэсэн мэдээлэл цацагдаж байгаа. Бид анх нэг жилийн гэрээ байгуулахдаа "Рио Тинто" компани-тай ашиг сонирхлын зөрчил байхгүй байна гэсэн шаардлага тавьж, олон улсын хууль зүйн актын дагуу хамтран ажиллахаар гэрээ байгуулсан. Тиймээс "Тони Блэйр сан"-гийн тэргүүн Тони Блэйрийн бидэнтэй хийсэн гэрээ, хамтын ажиллагаа

"Рио Тинто"-той холбоогүй болохыг албан ёсоор хэлмээр байна" гэдгийг онцолсон юм. Ш.ЧИМЭГ

Энэ мэдээ танд таалагдаж байвал LIKE хийгээрэй. Танд баярлалаа.

БАЙГАЛ

Алдарт манай гүн далай дуулим,
Алас тээгүүр суу бү бэдэрэе.
Юртэмсын онсо ганса байгаали -
Юрэдөөл, Байгал гээд мэдэрэе...

Гаһар нэрэн - дэлхэйдэ зэдэлнэ,
Гайхамшаг хэшэгэйн дараан ехэ.
Баран хүн түрэлхитэн сэгнэнэ:
Байгалнай - нангин умданай эхэ!

Буурал Байгалдаал хизааргүй
сэнтэйл -
Буряад нэрэтэ - эхэ хэлэмнай.

Байгал - Буряадайм хойморын¹! -
гэлтэйл,
Бархан² уула - түүхэтэ сэргэмнай!

¹Хойморын - буряад айлай гэр соо эгээл хүндэтэй газарын «хоймор» гэжэ нэрлэгдэдэг. Энээн мэтэ Буряад ороной хойморын Ойхон аралтаяа Байгал далай юм. Ойхоной арбан гурбан ноёд жэл бүхэндэ тахигдадаг.

²Бархан - буряад зон Наян-Навааһаа хүни зугадаһан. Олонхинь хойто зүг баряа. Унаалха тэмээ, жэргэгүйшүүл (үсөөн хүнүүд) урда зүг руу хадын саагуур хороо. Нэгэ бүлэг буряадууд баруун тээшээ добоо. Хойшоо зүглөөшэд яба ябаһаар Бархан уула тулахадаа, саашаа дабшаха га-

зар угы, дүхэн ерэбэбди гэжэ тогтоһон. «Дүхэн» гэһэн үгэмнай мүнөө «ТУКУМ» болоод соностоодог агша. Энэ мэтэ домогыень тон богонёор бэшэбэб. Дэлгэрэнгыгээр бэшэбэл, унжагай, ута ха юм даа. Ирагта «Наян-Наваа» байһан гэжэ заримашуул бэшэдэг. Тэрэн үндэһэгүй, баримтагүй - худал!

ТАГЛИИН НУУР

Олон мянган жэлдэ
Оглооро хүржэ -
хүрөөтэ вулкан
хүнөө гээл, дүржэ.

Галзуу, гал зурама
Газарай гүн хүсэн -
Шэжэр улаан бурма
Шэдэлһэн лэ - дүлэ!

Эндэ - Таглиин нуур
Эхилжэ тогтоһон.
Мамонтын яһан - хүүр
Мүн эндэ олдоһон...

Хүмэг эрьеэрнэ - шугы,
Хүжэ элһэн, шулуун.
Холуур - дундаа гүнзэгы,
Хоолой багтаа налуул.

Зэбгэн¹, тула, сурхай
Зэдэнээ суурханхай.
Нуурай бараан долгин
Нюусаа дараал - талдин.

Уласай хууляар мүн
Улаан дэбтэртэл -
Хара нугаһан, хүн -

Хоморой жэгүүртэн!

Баһа халюу, булган
Бар тайгаар үдөө нэн.
Хаһатай ан - буга,
Хандагай, гүрөөһэн!

Үлир, элдэб жэмэс,
Үхэр нюдэн, нэрһэд -
Мүшэр соогуур - аржас,
Мүшэтэжэ түрэнэд!

Хамар-Дабаа хадхан
Хаяна Таглиин нуур.
Дүлии ойн харлан,
Дүнгинэнэ саагуур.

Хязатаад тон тодо
Хайшаашье зэнхынэ. -
Арбаад тойрон модо
Алас руу тэниинэ.

Ангай шарха - буудуур,
Үе мүсын үбшэ,
Аргална - Таглиин нуур
Ашын мэдэ, зүбшэ!

¹Зэбгэн - 1955 хэн гү, али 1956 ондо бэлэй гү, жолоошон Гунгаржаб Гончиков Зэдэнээ нэгэ айлые зөөлгэжэ, Хэжэнгэ асарһан. Дарзагар дермантин хара сүүмхэ сооһоо хэды загаһа: Зэбгэ, хадарин - гаргажа стол дээрээ табихадаа: "Тэндэхи колхознигууд ажалта үдэртөө загаһанай хубаарида оролсодог юм байнал" - гэжэ хэлээ бэлэй. Энэ ушарые соносоһон хадаа хожомын Зэдын үбгэжөөлһөө олон баримтануудые шагнаһанби.

"Сагаан Үбгэн-2013" гэнэн конкурсно

НАЯН НАНАНАЙ ҮНДЭРҮӨӨ ХАРАХАДА...

Байгша ондо наян наһанайнгаа дабаанда гараһан Владимир Бальжинович Бальбеев бүхы наһаараа республикын элүүрые хамгаалгада горитой ехэ хубитая оруулһан намтартай. Олон жэл соо Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницын эмнэлгые хинан шалгалгын талаар ахамад врачай орлогшо тэрэ байбашье, хуби заяанинь тон хүндэ сагтай дайралдаа.

Владимир Бальжинович 1933 оной намжаа зунай эхиндэ Бальжин болон Должон Бальбеевэй гэр бүлэдэ түрүүшын үхибүүн боложо түрөө бэлэй. Абань Бальжин Доржиевич Хойтогол нууринда колхозой түрүүлэгшээр, Улаан Горхондо складые даагшаар хүдэлһэн юм. Харин эжын колхозой элдэб ажалда ябалсаа.

Үшөө бага наһанһаа Володя хүбүүн ажалай амта үзэһэн. Нургуулида ошоогүй ябаад, үбһэнэй хаһын үедэ бухалнуудые шэрэлсэдэг бэлэй. Нэгэ бага ехэ болоод, үбэлдөө ойһоо түлээ асарагша хэн.

Дайнай эхилхэдэ абыень фронтдо эльгээхэдэнь, гэрэй эзэн боложо үлөө, эжынгээ урдаа хараха ажалша бэрхэ хүбүүниинь болоо. Тэрэ ганса колхозой ажалда ябалсаа бэшэ, мүн дүү басагадаа хаража, үндылгэхэ уялга бээ дээрээ даажа абаа.

Эрдэм мэдэсэдэ нураха гэжэ тэрэ Намсарай Байминов ахайтаяа Улаан-Горхонһоон долоон километр гаталжа, "Путь Ленина" колхозой

түбтэ оршодог нургуулида ябагшая Владимир Бальжинович элээр наһадаг. Мүнөө сагай байдалаар болобол, нургуулинь Вышкын аршаан дээрэ байха хэн.

Долоон класс дүүргээд, нуралсалаа Хэрэнэй интернат нургуулида үргэлжэлүүлээ. Буряадай элитэ политическэ ажаябуулагша Владимир Бизьяевич Сагановтай хамта 10 класс тэндэ дүүргэһэн байна.

- Тэрэ үедэ нургуулияа дүүргэһэн залуушуул заалһаа, нэгэ-хоёр жэл соо хүдөөгэй ажалда хүдэлгшэ хэн. Бишье баһа хүдөөдэ комсомолой секретаряар ябааб. Гэхэ зуура Улаан-Горхондой фермын хүтэлбэрлэгшөөр намай табижархёо бэлэй. Манай тэндэ 100 гаран үхэрнүүдые 5-6 наалишад наадаг байгаа, - гээд Владимир Бальжинович хөөрэнэ.

Сэрэгэй албанһаа бусад ябахадань, Улаан-Үдэдэ Шэтын медицинскэ институттай шэлэн абалгын комисси хүдэлжэ байгаа. "Дары түргэн тэндэ ошоожо, шалгалта тушаагаа хэм. Юуб гэхэдэ, би баһаа хойшо доктор болохоо наһадаг байгаа", - гээд Владимир Бальбеев мэдүүлнэ.

1960 онһоо 1966 он хүрэтэр тэндэ амжалтаттайгаар нуража гараа.

Шэтэдэ нураха үедөө Владимир Бальжинович дүрбэн дүү басагадаа врач мэргэжэлтэй болгоо. Харин дүү хүбүүн Валерее мүн лэ "ши доктор болохо ёһотойш" гээд Буряадай хүдөө ажахын институтта ветеринарай мэргэжэлдэ заагаа хэн.

Шэтын медицинскэ инсти-

тут дүүргэһэн залуу мэргэжэлтэнэй Бэшүүрэй аймаг хүдэлхөө эльгээгдэхэ байхадань, Түнхэнэй аймагай хүтэлбэрлэгшэд Владимир Бальжиновиче түрэл нютагынь абаад ябашоо бэлэй. Тиигэжэ тэрэ Тооро нууриной участково больницын ахамад врачар хүдэлжэ эхилээ. Хонгоодор, Далахай, Гужир, Зуун-Морин, Шулуута, Шанаа нууринууд тус больницын мэдэлдэ ородог бэлэй.

- Хүн зоной үдэр хүнигүй хандахадань, Владимир Бальжинович бүхы эдэ нууринуудаар ябагаар, хааяа морёор, автомашинаар ябагша хэн. Тиихэдэ Эрхүү гол дээгүүр үшөө хүүргэ үгы байгаа. Нэгэ эрье дээрэн ута палааха табижа, залуушуул уһаяа хүрэн гарагша хэн. Ехэнхи ушарта хүбүүд, басагад уһа руу унажа, тамаран Эрхүүгээ гаталдаг байгаа, - гээд наһанайн нүхэр Евдокия Николаевна һонирхолтойгоор хөөрэнэ.

Залуу доктор аппендицит аргалжа, бусад операцинуудые хэжэ хүн зоной дунда суутай болоо хэн.

Владимир Бальжинович хадаа наһанайнгаа нүхэртэй Тоородо танилсаһан байна. "Володя намай медицинскэ институтта оруулхаб гэжэ байгаад аашалхадань, үгэдэнь орошоо хэм", - гээд Евдокия Николаевна энэбхилэн хэлэнэ. Харин Владимир Бальжинович ёһотойл эрэ байжа, үгэдөө хүрөө. Тиигэжэ бүхы наһаараа суг хамта элүүрые хамгаалгада бээ зориулаа.

Тоородо дүрбэн жэл соо хүдэлөөд байхадань, Улаан-

Үдэдэ Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницын эмнэлгые хинан шалгалгын талаар ахамад врачай орлогшоор томилогдоо бэлэй. Энэ ажалдаа наһанайнгаа амаралтада гаратараа хүдэлөө. Үшөө тиихэдэ гурбан үхибүүдые гарын ганзагада, хүлын дүрөөдэ хүргэһэн, мүн

дүү үхибүүдэйнгээ хүүгэдые өөрынгөө үхибүүдтэл адли үргэлсөө.

Мүнөө үедэ Владимир Бальжинович Евдокия Николаевна хоёр аша зээнэрээ харалсажа, ан-бун ажаһууна.

Борис БАЛДАНОВ.
Авторай фото-зураг.

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ЗУРХАЙ

Сентябриин 16, гарагай 2, монгол литын 12

Энэ үдэр эд зөөри абаха, олзо баялигтай болохо үдэр. Нүгшэнхэдэй буянда, нүгшэнхэдые хүдөө табихада, шэнэ юумэ, олзын хэрэг эжилхэдэ, арга хэхэдэ урагшагүй. Үхэр, Бар, Туулай жэлтэндэ найн, Хулгана, Гахай жэлтэндэ муу.

Үнэ абал, нюурай зүлэ шарай найжарха.

Сентябриин 17, гарагай 3, монгол литын 13

Энэ үдэр үриез бусааха, үнэ тайраха, тооно гүбихэдэ эрилтэтай үдэр. Хэрэг эрхилхэ, ажалай харгыгаар дэ-эшлэхэдэ, юумэ тариха, ургуулхада, ноёдто, эмшэд-тэ, эрдэмтэдтэ хандахада, нүгэлөө арилгахада, хүүртэ ошоходо, нүүхэдэ, бэриие буулгахада, гэрнээ эд зөөри гаргахада найн. Юумэ шэрэхэ, абаашахада муу. Жэлэй дүрбэн сагай январь, апрель, июль, октябрь нарануудай энэ үдэр наймаа хэхэдэ, газарай хүрһэ хүдэлгэхэдэ муу.

Луу, Бишэн, Хонин жэлтэндэ найн, Гахай, Туулай, Хулгана жэлтэндэ урагшагүй.

Үнэ абал, хүнэнэн зайлаад, төөрихэ.

Сентябриин 18, гарагай 4, монгол литын 14

Энэ үдэр ажалай харгыгаар өөдөө бодоходо, үргэл бүтээхэ, наймаа эрхилхэ, эбдэрһэниие заһахада, хүндэ юумэ үгэхэдэ, абахада, худаг малтахада найн. Шүһа та-бихада, шэнэ хэрэг эрхилхэдэ, шүдэ аргалхада, гал ун-тараахада, юумэ тарихада муу.

Хулгана, Гахай, Үхэр, Нохой жэлтэндэ найн, Могой, Морин жэлтэндэ муу.

Үнэ абал, эд зөөри, мал хосоржо магад.

Сентябриин 19, гарагай 5, монгол литын 15

Энэ үдэр гэр бүлын хэрэг хэхэдэ, гэр бариха, газараар аяншалгада гарахада, үргэл хэхэдэ, эрдэм шудалхада, дээдын даргануудта хандахада, эрхилхэдэ найн.

Зүгөөр тархиин үбшөөр эмшэндэ хандахада, уһаар ба агаараар аяншалгада, галда хүгэдэхэдэ муу.

Бар, Туулай, Могой, Тахяа жэлтэндэ найн, Үхэр, Луу, Хонин жэлтэндэ муу.

Үнэ абал, наһан утадхагдаха.

Сентяриин 20, гарагай 6, монгол литын 16

Ажалай харгыгаар өөдөө бодоходо, үргэл бүтээхэдэ, шэнэ зарлигуудые баталхада, гэртээ заһабарилгын ажал ябуулхада, аяншалхада, аралжаа наймаа хэхэдэ, бүһэтэйшүүлые аргалхада, мал шоноһоо аршалха ба шэнэ бэлшээрэдэ табихада, гэрэй ажал хэхэдэ, сэсэг, модо тарихада найн. Энэ үдэр нютагаа һэлгүүлжэ нүүжэ, эд зөөриез ондоо хүндэ дамжуулан үгэжэ болохогүй, гэр байра хооһорхо.

Хонин, Бишэн, Тахяа, Могой жэлтэндэ найн, Бар, Мо-гой жэлтэндэ муу.

Үнэ абал, үлэн хооһон байдал тудаха.

Сентябриин 21, гарагай 7, монгол литын 17

Зол жаргалай эзэн - Бальжиниматай үдэр. Маани мэг-зэм уншахада, эбдэрһэн юумэ заһахада, юумэ сэбэрлэ-хэдэ, хубсаһа арилгахада, шэнэ хубсаһа эсэхэдэ, олзын хэрэг эрхилхэдэ, ном уншахада, һурахада, шэнэ гэр руу нүүжэ ороходо, хүнһөө юумэ абахада, шэнэ хүрээ ба-рихада найн. Газарай хүрһэ хүдэлгэхэдэ, арга хэхэдэ, модон боһого алхахада, олзо бэдэржэ холын харгыда гарахада муу.

Үхэр, Бар, Туулай жэлтэндэ найн, Хулгана, Гахай жэл-тэндэ урагшагүй.

Үнэ абал, эд зөөри арьбадхагдаха.

Сентябриин 22, гарагай 1, монгол литын 18

Энэ үдэр байдал болбосоруулхада, гэр байра сэ-бэрлэхэдэ, харгы замда гарахада найн. Харгы ба хүрээ заһабарилхада, хүнһөө амһарта абахада, галда хүгэдэхэдэ, торгон хубсаһа, бүһэ эсэхэдэ, найн хэрэг эрхилхэдэ найн. Харин худаг малтахада, сэсэг, модо та-рихада, олзын хэрэг эрхилхэдэ муу.

Луу, Бишэн, Хонин жэлтэндэ найн, Гахай, Туулай, Хул-гана жэлтэндэ муу.

Үнэ абал, байдалай шанар дээшлэхэ.

Согто лама бэлдэбэ.

Дуулан магтаял Буряадаа

СЭЛЭНГЭ ҺАЙХАН НЮТАГНАЙ

Үгэнь ба хүгжэмынь Ким Будаевай

1. Түүхэдэ ороһон Сэлэнгымнай аймаг Түүрү хүнүүдээр солотой юм. Арьбан баялигтай Сэлэнгэ нютагтаа Адууһа малнай үсхэбэритэй юм.

Дабталга:
Сэлэнгэмнай, Сэлэнгэмнай,
Сэлэнгэ һайхан нютагнай,
Сэдьхэлдэмнай мүнхэдөө
Сэнтэй байха нютаг юм даа.

2. Буянтай юм Сэлэнгэ нютагнай, Буряадтаа суурхаһаар үнэнгй даа. Ажалаараа шалгарһан Сэлэнгымнай аймаг Алтан одонуудтай ажалшадтай юм.

Дабталга:
3. Сэлгээхэн һэбшээтэй Сэлэнгэ нютагтамнай Сэнхирлээд гол нуурнууднай харагдана даа. Нажартаа нуганууднай сэсэгүүдээр хангалтажа, Үбэлдөө хадануудын сэнтээд хүрөөтэй даа.
Дабталга:

СЭДЬХЭЛ ТЭНЮУН УРМАТАЙ ЯБАХАДАА

Үгэнь ба хүгжэмынь Ким Будаевай

1. Сэлгээ дуулимхан Сэлэнгэ нютагаараа, Сэлэнгэ голынгоо эрьвээр ябахаддаа, Сэдьхэлээ сэнгүүлжэ урматай байхаддаа, Сэнтэйхэн бодолнууд ухаандам мүндэлдэг.

2. Улаан-Үдээ зорижо ошоходом, Урасхал Сэлэнгэм угтажа абадаг,

Хото соогуураа яаралгүй алхалхадам, һонорхон шэхэндэм сууряаниинь дуулдадаг.

3. Байгал далайнгаа эрьедэ амархаддаа, Баһа Сэлэнгэтээ эндэ уулзахадаа, Сэнгэн хүхижэ нүхэдөөр зугаалхаддаа, Сэлэнгэ нютагаа дурсан байдагби.

Минии тон дүтын нүхэр болохо Агын тойрогой Урта нютагта үндыһэн, наадаһан, суг хамта үдһэн, һурахадаа номдоо бэрхэ, зурааша гэжэ суутай ябаһан, сэрэгэй албанай һүүлээр Буряадай сельхозинститут дүүргэжэ, нютагтаа наһанайнгаа амаралтада гаратараа ветеринарна врачар хүдэлһэн

Чимитдоржи ЮНДУНОВАЙ

хүндэ үбшэндэ дайрагдажа, наһа бараһан ушараар гэр бүлэдэнь, тэрэнэй наһанайнь нүхэр Дулмажабта ба ухибүүдтэнь гүнээгы шаналал, гашуудалаа мэдүүлэн үлэгшэ Самбуу Норжимаев ба тэрэнэй гэр бүлэ мүн.

Буряад үнэн

Учредители:
Глава Республики Бурятия,
Народный Хурал Республики Бурятия,
Правительство Республики Бурятия
Директор-главный редактор - В.В.ХАРТАЕВ

Редактор - Т.В.САМБЯЛОВА
Редакционная коллегия:
И.М.Егоров, П.Л.Носков, М.В.Калашников, И.В.Смоляк (Правительство РБ), А.С.Коренев, Ц.Б.Батыев, В.Р.Булдаев, Ц.Э.Доржиев (Народный Хурал РБ), А.В.Махачкеев - зам.директора, Д.Б.Гуродармаева - зам. редактора, С.Б.Байминова - ответственный секретарь, Г.Х.Дашеева, Н.Д.Бадмаринчинов, Л.В.Очирова, Д.Ц.Мархадаева, Б.В.Балданов, В.Д.Дамдинова.

ТЕЛЕФОНЫ:

21-54-54 - приемная
21-35-95 - замдиректора - редактор газеты "Бурятия"
21-68-08 - редактор
21-64-36 - замредактора, ответственный секретарь
21-67-81 - выпускающий отдел
21-63-86 - отдел экономических проблем, отдел фотоиллюстраций
21-63-86 - отдел социально-политических проблем
21-64-36 - отдел гуманитарных проблем, отдел бурятского языка и перевода, редакция журнала "Одон"
21-06-25 - редакция журнала «Байгал»
21-60-21 - редакция журнала «Морин Хуур», отдел книгоиздания
21-62-62 - реклама
21-50-52 - отдел распространения

АДРЕС РЕДАКЦИИ И ИЗДАТЕЛЬСТВА:
670000, г. Улан-Удэ, ул. Каландаришвили, 23. ГАЗУ РБ «Издательский дом «Буряад үнэн».

Подписной индекс 50901
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением Законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия
Свидетельство ПИ № ТУ03-00304 от 29 июля 2013 г.
www.burinen.ru
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн». Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография». Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13. Подписана в печать 11.09.2013 в 17.00 - по графику; 11.09.2013 г. в 17.00 - фактически. Объем 6 п.л. Заказ №2303. Тираж - 6000 экз.

Цена свободная.

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются. Автор несет ответственность за представленные материалы. За содержание объявлений редакция ответственности не несет. Все справки у рекламодателя.

* Материалы на платной основе. ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ - каб. 1, 13 (I этаж), Тел.: 21-62-62, 21-60-91 тел./факс: 21-54-54

Сугтаа уншъя

УЗЭГЛЭЛ
АЗБУКА

Федя хүбүүн гэртээ
Фокус хэжэ туршаба.
Феня дүүхэйн эгтээ
"Фу" гэжэ дайраба.

Федя фокус показал,
Федю поздравлял весь зал.
Феня, так она мала,
Фокус тот не поняла:
"Фу-у!"

Ф

Хабарай сагай ерэхэдэ,
Хазаар мориёо уная.
Халюуран байгаа таладаа
Хонин хүрэгөө харая.

Х

Ходит простором весенним отара овец,
Ходит за нею спокойно чабан- мой отец,
Хлопот немного, мы вместе всегда,
Хищники нас не страшат никогда!

Һ

Һарын гараха үедэ
Һарьдаг дээрэнээ үлеэнэ.
Һамын хэһэн эршэгэнүүр
Һалхин тээрмэдэл эрьелдэнэ.

Ц

Цырмаа инженер
Центрээр ябаба.
Цехтэнь хэрэгтэй
Циркуль асарба.

Цыпылма – совхозный инженер,
Цельный вечер планы проверяет,
Циркуль под рукой, как землемер,
Цепким шагом ходит, отмеряет.

Чимит ахай
Четверг гаргаад,
Час тухай
Чертёж зураа.

Чимит проспал,
Чертёж не сдал.
Что с ним, скажите-ка, ребята,
Часы, быть может, виноваты?!

Ч

аман үгын дээжэ

Алдарт нүхэдөө золгогты,
Ерэнэн жэл соогоо
Ехэл илалта туйлагты.
Үхэр малаа
Үүлтэр хайнтай болгогты,
Хурса шэмыень
Хоёр дахин ехэдхэгты!
Үргэн таладаа
Үндэр тарьяа хийдхүүлэгты.
Малшан, тарьяшан -
Манай түрүүшүүл

олошорог,
Ажалша, номшо
Аша гушамнай баяжаг.
Арюун нуудалта
Айл аймагнай үнэржэг,
Хурдан ухаатан,
Хурса зоригтон мандаг.
Илалтын баяр энэ
жэл соо зэдэлэг.
Хушууран бэлшээшэ
хүрэгтнай
Хоног бүхэндэ үдэг лэ,
Хурдан гүйгөөшэ хүлэгтнай
Ходол солоёо

дуудуулаг лэ.
Танайл гараар
ургуулагдahan
Тарьян далай долгиллог лэ,
Аршаан шэнгээр булгилһан
Арьбан хаалитнай
дэлгэрэг лэ.
Үүлэн шэнгээр эбхэрһэн
Үнэтэ нооһонтнай
торгожог лэ,
Уужам талаар дэбхэрһэн
Унагад, хурьгад түлжэг лэ!

Туяна Самбялова
хэблэлдэ бэлдэбэ.

Багашуулай түрүүшын алхамууд

Крэнэн хуралсалай жэлдэ Түнхэнэй ай-
магай Хужарай хургуулин боогоһо 13
багашуул алхажа оробо. Энэ багахан
хуралсалай гуламтада эгээл томо класс бо-
ложо үгэбэ.

Мүнөө хургуулида ошоһон хүбүүд, баса-
гад хургуулитай танил юм. Юуб гэхэдэ, 2012
ондо эндэ багахан сэсэриг нээгдэжэ, хүүгэд
хургуулидаа бэлдэнэн гэшэ.

Бэрхэ багша Елена Будаевна Бобоева
нэгэдэхи классайхидые дали дороо абажа,
хуралсалай гуримтай танилсуулха юм. Харин
өөһэдөө үхибүүд бэрхээр хурахаа байһанаа
түрүүшын хонхын баярай үедэ мэдүүлээ.

Бадма ЯКШЕЕВ.
Авторай фото-зурагууд.